

Kirjanpito ja arvonlisäverotus

Opas kirjanpitäjille tilitoimistoon

Armi Jakola

Opinnäytetyö
Joulukuu 2013
Liiketalouden koulutusoh-
jelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma

ARMI JAKOLA
Kirjanpito ja arvonlisäverotus
Opas kirjanpitäjille tilitoimistoon

Opinnäytetyö 65 sivua, joista liitteitä 3 sivua
Joulukuu 2013

Opinnäytetyön tavoitteena oli käsitellä keskeisimmät kysymykset kirjanpidosta ja arvonlisäverotuksesta tilitoimiston kirjanpitäjän näkökulmasta. Idea opinnäytetyölle sai alkunsa tekijän omista tarpeista selvittää keskeisimpiä kirjanpidon ja arvonlisäverotuksen kysymyksiä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli syventää vasta-alkajan tietämystä keskeisimmistä kysymyksistä, mutta kokeneemmatkin kirjanpitäjät voivat tarvittaessa käyttää opinnäytetyötä muistin virkistämiseen. Opinnäytetyö laadittiin oppikirjamaisesti oppaan muotoon Visma Services Oy:n Tampereen toimipisteelle. Visma Services Oy:n Tampereen toimipiste tarjoaa monipuolisia taloushallinnon palveluita, kuten palkanlaskentaa, konsultointia ja kirjanpitoa. Opinnäytetyössä käsiteltiin kirjanpitäjän työssä haastavia asioita niin, että jatkossa esimerkiksi Visma Services Oy:n kirjanpitäjien on helppo yhdestä oppaasta etsiä tietoa, jota on perusteltu käytännön esimerkkien avulla.

Opinnäytetyön suurin haaste oli sen rajaaminen ja useita tärkeitäkin asioita oli jätettävä pois. Keskeisimmät asiat tulivat valituksi opinnäytetyön tekijän omien kokemusten perusteella sekä tärkeimpiä lähteitä hyödyntäen. Kirjanpidon osalta käsiteltävät asiat valittiin pääosin yrityksen taseen perusteella. Arvonlisäverotukseen valituksi tulivat kirjanpitäjän työssä päivittäin esiintyvät ongelmakohdat. Tärkeää lähdemateriaalia olivat alan kirjallisuuden lisäksi säädösmateriaali sekä Korkeimman hallinto-oikeuden ja Kirjanpitolautakunnan ratkaisut ja lausunnot. Opinnäytetyön teoria toteutettiin yhdistämällä lakiviittauksia muuhun teoriaan. Lakiviittaukset ovat tärkeä osa tätä työtä, sillä kirjanpitoa on tehtävä lain mukaan. Oppikirjamaisuus pyrittiin toteuttamaan yhdistämällä teoriaa ja käytäntöä. Käytännönläheisyyttä pyrittiin luomaan esimerkkitapausten avulla.

Kirjanpitäjän työ on monipuolista ja vaatii paljon ammattitaitoa. Tästä työstä voitiin havaita, että kirjanpidon ja arvonlisäverotuksen kysymykset eivät ole aina yksiselitteisiä. Tätä työtä lukiessa tulee huomioida, että työ on tehty 2013 vuoden lopulla. Alalle tulee usein uutta lainsäädäntöä, joten tässä työssä käsitellyt asiat eivät välttämättä aina päde. Opinnäytetyössä käsiteltiin monta sellaista aihetta, joista saisi myös oman opinnäytetyön tehtyä. Nämä käyvät ilmi johtopäätöksistä. Tämän opinnäytetyöprosessin aikana tekijä oppi paljon uusia asioita ja kehitti ammatillisia valmiuksiaan työelämään.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Program of Business Administration

ARMI JAKOLA

Bookkeeping and value-added taxation
A Guide for Bookkeepers in an Accounting Firm

Bachelor's thesis 65 pages, appendices 3 pages
December 2013

The aim of this thesis was to create a guide for bookkeepers with no experience of bookkeeping or value-added taxation. The idea for the thesis arose from the author's experiences in an accounting firm. The author wanted to assemble the most important things into one guide for bookkeeping and value added taxation. Sometimes the working days in an accounting firm are so busy that it is difficult to ask anybody for help. The goal of this thesis was to make information easily accessible. The purpose of this thesis was to act as a textbook.

The thesis was commissioned by Visma Services Oy in Tampere. The target company works in the financial management sector. Visma Services Oy in Tampere offers various financial services including payroll administration, bookkeeping and financial consulting. It employs 23 employees, from newly qualified to experienced bookkeepers. It has over 650 corporate customers, ranging from small and medium-sized enterprises to large corporate groups.

In the theoretical part of the thesis some basic matters are explained. The theoretical framework was based on literature in the field; the most important literature sources for the thesis were by Tomperi and KPMG. Another important source for this thesis was bookkeeping legislation. Bookkeepers need to be familiar with relevant laws because bookkeeping and value-added taxation are based on legislation. The theory part of the thesis consists of two different sections: value-added taxation and bookkeeping. The textbook format was achieved by combining theory with practical examples and helpful illustrations. The practical part also includes some statements and resolutions from the Bookkeeping Board and the Supreme Administrative Court.

This thesis demonstrates that problems in bookkeeping and value-added taxation are not always easy to solve. During this thesis the author learned a lot and developed new skills. When reading this thesis, it is necessary to notice that it was written in the fall of 2013. This sector changes very quickly so information in this thesis may soon become out-dated.

Key words: bookkeeping, value-added tax, bookkeeper, accounting firm

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	YRITYSMUODOT	8
	2.1 Yksityinen elinkeinonharjoittaja.....	8
	2.2 Henkilöyhtiöt	9
	2.3 Osakeyhtiö	10
3	KIRJANPITO	13
	3.1 Jaksottaminen.....	14
	3.2 Vaihto-omaisuus	17
	3.3 Pysyvät vastaavat.....	20
	3.3.1 Aineelliset hyödykkeet.....	20
	3.3.2 Aineettomat hyödykkeet	24
	3.4 Varaukset	25
	3.5 Tilinpäätöksen sisältö	28
4	ARVONLISÄVEROTUS	33
	4.1 Tavaroiden myynti	33
	4.1.1 Kotimaat.....	34
	4.1.2 EU-maat	35
	4.1.3 EU:n ulkopuoliset maat.....	38
	4.1.4 Erityistilanteita	39
	4.2 Palvelujen myynti	42
	4.2.1 Verottomat palvelut.....	42
	4.2.2 Verolliset palvelut	44
	4.2.3 Erityistilanteita	46
	4.3 Vähennysoikeus ja rajoitukset	47
	4.4 Verokannat.....	50
	4.5 Vähäinen toiminta.....	52
	4.6 Rakentamispalveluiden käännetty verovelvollisuus.....	53
	4.7 Ajallinen kohdistaminen	57
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO.....	58
	LÄHTEET	60
	LIITTEET.....	63
	Liite 1. Tase.....	63
	Liite 2. Tuloslaskelma	65

1 JOHDANTO

Sähköistymisen myötä tilitoimistoala on muuttunut paljon viime aikoina. Kirjanpitäjällä kuluu nykyään vähemmän aikaa rutiinikirjausten tekemiseen, jolloin aikaa jää enemmän asiakkaiden neuvomiseen ja tapaamiseen. Tämän vuoksi kirjanpitäjältä vaaditaan nykyään yhä enemmän asiantuntemusta alalta. Tilitoimistoalan kasvava trendi on kirjanpitäjän työn muuttuminen yhä enemmän konsultoivampaan suuntaan, jolloin kirjanpitäjistäkin tulee taloushallinnon konsultteja. Yritykset vaativat nykyään tilitoimistolta entistä monipuolisempia taloushallinnon palveluita. Enää asiakkaille ei riitä pelkkä perinteinen kirjanpito. Aiemmin kirjanpitäjät nähtiin pelkkinä numeroiden pyörittelijöinä, mutta nykyisin kirjanpitäjä analysoi koko yrityksen liiketoimintaa. Hyvin hoidetun taloushallinnon avulla taitava kirjanpitäjä pystyy tuottamaan lisäarvoa yritykselle tarjoamalla erilaisia raportteja ja analyysseja. Uusien lainsäädäntöjen vuoksi kirjanpitäjän tulee olla halukas kouluttamaan itseään, jotta hän pysyy ajan tasalla muutoksista. (Kirjanpitäjäksi? 2013.)

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi tilitoimistoalan yritys Visma Services Oy Tampereelta. Visma Services Oy on auktorisoitu taloushallintoalan yritys, joka tarjoaa konsultoivia laskentapalveluja Suomessa yli 20 paikkakunnalla. Visma Services Oy:n toiminta perustuu yksinkertaiseen asiakaslähtöiseen ajatteluun. Visma Services Oy:n palvelut perustuvat asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin ja palvelun tulee olla joustavaa, asiantuntevaa ja luotettavaa. (Visma 2013b.) Visma Services Oy:n Tampereen toimistolla työskentelee tällä hetkellä 23 taloushallinnon osaajaa ja he tarjoavat yrityksille erilaisia taloushallinnon palveluita, kuten kirjanpitoa ja palkanlaskentaa. Asiakkaina Tampereen toimistolla on yli 650 yritystä, jotka ovat sekä pieniä pk-yrityksiä että suuria konserneja. Tampereen toimistolla ajetaan vahvasti eteenpäin sähköistä taloushallintoa sekä pyritään tuottamaan lisäarvoa asiakkaille erilaisten raporttien muodossa. (Visma 2013a.)

Opinnäytetyön idea syntyi oman kokemukseni perusteella. Olen aloitteleva kirjanpitäjä, jolla on jo hieman työkokemusta. Tilitoimistoalalla on paljon asioita, joita jo kirjanpitäjäuran alussa olevan kirjanpitäjän tulisi tietää. Alan kirjallisuutta löytyy todella runsaasti, joten tietoa on saatavilla. Hektisen työtahdin vuoksi on kuitenkin hyvä, että edes joitain tärkeimpiä kysymyksiä olisi saatavilla helposti yhdestä oppaasta. Tästä minulle syntyi ajatus koota yhdeksi oppaaksi joitakin tärkeäksi kokemiani kysymyksiä kirjanpidosta ja arvonlisäverotuksesta. Erillistä opasta ei laadittu, sillä sen sisältö ei olisi poi-

kennut tämän opinnäytetyön sisällöstä. Opinnäytetyön tavoitteena on ollut koota tärkeimmät kysymykset helposti ymmärrettävään muotoon, jotta tiedon hyödyntäminen työnteon lomassa olisi helppoa. Opinnäytetyön tarkoituksena ei ole opettaa ketään tekemään kirjanpitoa, vaan tarkoituksena on syventää vasta-alkajan tietämystä keskeisimmistä kysymyksistä. Kokeneemmatkin kirjanpitäjät voivat tarvittaessa käyttää opinnäytetyötä muistin virkistämiseen.

Haasteellisinta opinnäytetyössä on ollut sen rajaaminen. Tilitoimistoalalla on todella paljon asioita, joita tulisi tietää ja joita olisi hyvä käsitellä tässä työssä. Alan kirjallisuuden ja oman kokemukseni avulla olen pystynyt muodostamaan käsityksen tähän työhön otettavista keskeisimmistä kysymyksistä. Jotta valitut, tärkeiksi katsotut aiheet voidaan käsitellä tarpeeksi syvällisesti, on niiden määrä jouduttu rajaamaan melko paljon.

Tärkeä osa opinnäytetyötä ovat viittaukset lakiin, sillä kirjanpito on pitkälti lain mukaan tehtävää työtä. Tärkeimmät lait ovat kirjanpitolaki ja arvonlisäverolaki. Opinnäytetyöhön on otettu mukaan Kirjanpitolautakunnan ja Korkeimman hallinto-oikeuden lausuntoja ja ratkaisuja erilaisista käytännön tilanteista. Näistä lausunnoista ja ratkaisuista saa arvokasta lisätietoa lakien tulkitsemiseen, jolloin on mahdollista ratkaista kirjanpitolakia tai arvonlisäverolakia noudattaen oma ongelmakohta päivittäisessä työssä. Käytännön esimerkkejä olen ottanut mukaan havainnollistamaan kyseistä asiaa. Mukana olevien tili-ristikoiden tarkoituksena on helpottaa hahmottamaan asian kirjaamista kirjanpitoon. Opinnäytetyössä on ollut tärkeää niin sanottu oppikirjarakenne, jolloin yksi asia käsitellään yhdessä kohdassa sekä käytännön esimerkkien että teorian osalta. Tämän tarkoituksena on helpottaa luettavuutta ja mahdollistaa yhden asian nopea löytäminen kirjanpitäjän työn lomassa.

Työssä esitellään lyhyesti yleisimmät yritysmuodot, joiden perustietojen tunteminen on tärkeää. Kirjanpidon kysymyksiä käsittelevä kappale on tiivis ja siihen on valittu asiat yrityksen taseen perusteella. Yrityksen taseesta olen pyrkinyt valitsemaan asiat, joita kirjanpitäjä käsittelee päivittäisessä työssä. Näitä asioita ovat jaksottaminen, vaihtomaisuus ja pysyvät vastaavat. Varaukset valitsin mukaan, koska se on itselleni uusi asia ja mielestäni jokaisen kirjanpitäjän tulisi varaukset tuntea. Kirjanpito -kappaleen lopuksi käydään läpi tilinpäätöksen yleisimmät periaatteet ja sisältö.

Arvonlisäverotuksella on suurin painoarvo tässä työssä, sillä sen erilaiset ongelmakohdat aiheuttavat oman haasteensa kirjanpitäjän päivittäisessä työssä. Arvonlisäverotuksessa käsitellään laajasti tavaroiden ja palveluiden myyntiä. Tavaroiden myynnissä keskeisiä ovat kotimaan ja ulkomaan kaupat. Palveluiden myynnissä käsitellään verottomat ja verolliset palvelut. Vähennysoikeus ja sen rajoitukset aiheuttavat paljon kysymyksiä kirjanpitäjien keskuudessa, joten tässä kappaleessa on pyritty käsittelemään yleisimmät ongelmia aiheuttavat asiat. Rakentamispalveluiden käännetty verovelvollisuus on melko uusia asia, joten sen keskeisimmät seikat on käsitelty omassa kappaleessaan. Verokannat, ajallinen kohdistaminen ja vähäinen toiminta tulevat myös esille arvonlisäverotuksessa. Työtä luettaessa on kuitenkin tärkeää muistaa, että työ on tehty 2013 vuoden loppulla ja tilitoimistoala elää ja muuttuu jatkuvasti. Uusien lainsäädäntöjen myötä kirjanpidon tekeminen muuttuu. Työssä olevat ohjeistukset eivät siis välttämättä aina päde, joten lukijan on hyvä tiedostaa alalla tapahtuneet muutokset.

2 YRITYSMUODOT

Tavallisimmiksi yritysmuodoiksi luetaan yksityinen elinkeinonharjoittaja, kommandiittiyhtiö, avoin yhtiö, osuuskunta ja osakeyhtiö. Nämä yritysmuodot ovat kirjanpitovelvollisia ja niiden liiketoiminnan tarkoitus on tuottaa voittoa. Muita kirjanpitovelvollisia, mutta voittoa tavoittelemattomia yritysmuotoja ovat asunto-osakeyhtiöt, säätiöt ja yhdistykset. Kirjanpidollisesti eri yritysmuodot poikkeavat toisistaan esimerkiksi tuloksen, oman pääoman ja yrityksen sekä omistajien välisten liiketoimien käsittelyn osalta. Yrityksen sitoumuksista vastuussa ovat omistajat, joiden vastuu on erilainen eri yhtiömuodoissa. (Tomperi & Keskinen 2011, 51.) Kaupparekisterissä on eniten osakeyhtiöitä. Osakeyhtiöitä oli vuoden 2012 lopussa noin 40 % koko kaupparekisterin yritysmäärästä. Noin 34 % yrityksistä on yksityisiä elinkeinonharjoittajia. Henkilöyhtiöiden eli avoimien yhtiöiden ja kommandiittiyhtiöiden osuus on noin 8 %. Tässä työssä käsitellään vain nämä yritysmuodot, koska ne ovat yleisimmät Suomessa. (Patentti- ja rekisterihallitus 2013.)

2.1 Yksityinen elinkeinonharjoittaja

Yksityisestä elinkeinonharjoittajasta puhuttaessa tarkoitetaan luonnollisen henkilön harjoittamaa yritystoimintaa omissa nimissään ilman, että hän on perustanut sitä varten erillistä juridista organisaatiota. Tällaisesta yrityksestä käytetään yleensä nimitystä toiminimi. Toiminimessä yrittäjä tekee yleensä itse kaikki yrittämiseen liittyvät oikeustoimet. Elinkeinoharjoittaja on henkilökohtaisessa vastuussa yrityksestä, jolloin yrittäjä harjoittaa toimintaa pääosin omilla varoilla ja veloilla. Yrittäjä voi käyttää vapaasti omassa yksityistaloudessaan myös elinkeinotoiminnan varoja. (Villa, Ossa & Saarnilehto 2007, 21–22.) Kirjanpidollisesti tämä tarkoittaa yksityissijoitusten ja -ottojen seuraamista. Yksityiskäyttöä seurataan siis omilla kirjanpidon tileillä yrityksen taseessa.

Yritystoiminnan mennessä huonosti, on myös elinkeinonharjoittajan henkilökohtainen talous vaarassa. Sitä pidetään suurena riskitekijänä toiminimessä. Yrittäjän on ymmärrettävä, että hän vastaa kaikesta yritystoiminnasta myös henkilökohtaisella varallisuudellaan. Yleensä tämän vuoksi toiminimi soveltuu lähinnä pieneen yritystoimintaan, jolloin riski menettää henkilökohtaista varallisuutta on pienempi. Toiminimi on myös hyvä yritysmuoto yritystoiminnan aloittamiseen, sillä se on helppo perustaa eikä se vaadi tiettyä määrää omaa pääomaa. Yritystoiminnan kasvaessa yrittäjän on kuitenkin syytä

mieltä toiminimen yritysmuodon vaihtamista esimerkiksi osakeyhtiöön. Tällöin yrittäjä erottaa oman yksityistaloutensa yrityksen taloudesta. (Tomperi & Keskinen 2011, 51.)

2.2 Henkilöyhtiöt

Henkilöyhtiöiksi kutsutaan avointa yhtiötä ja kommandiittiyhtiötä. Henkilöyhtiön perustamiseen tarvitaan kaksi tai useampi henkilö sekä heidän kesken laadittu yhtiösopimus. Yrityksen omistajia kutsutaan yhtiömieheksi. Yhtiösopimus kannattaa tehdä kirjallisesti, vaikka sitä ei edellytetäkään. Henkilöyhtiöksi luettavaksi yritystoiminnaksi katsotaan toiminta, jossa yhtiömiehet harjoittavat yritystoimintaa yhteisen taloudellisen tarkoituksen saavuttamiseksi. Yleensä yhteinen taloudellinen tarkoitus on tuottaa voittoa. Henkilöyhtiössä tunnusomaista on, että yhtiön ja yhtiömiesten varallisuus ovat eri asia ja, että yhtiömiehillä on rajaton ja henkilökohtainen vastuu yhtiön velvoitteista. (Villa ym. 2007, 24.)

Kommandiittiyhtiössä on aina kahdenlaisia yhtiömiehiä. Perustamiseen tarvitaan vähintään yksi vastuunalainen yhtiömies ja yksi äänetön yhtiömies. Vastuunalaiset yhtiömiehet vastaavat yhtiön velvoitteista henkilökohtaisella omaisuudellaan. Äänetön yhtiömies vastaa vain sijoittamallaan pääomalla. Äänetön yhtiömies ei osallistu yhtiön hallinnoimiseen eikä päätöksentekoon. Hän toimii lähinnä vain pääoman sijoittajana. Kirjanpidollisesti tämä tarkoittaa sitä, että äänettömällä yhtiömiehellä ei ole oikeutta tehdä yksityisottoja yrityksestä eikä käyttää yrityksen varallisuutta omaan yksityistalouteensa. Vastuunalaisella yhtiömiehellä oikeus yhtiön varallisuuteen on sama kuin toiminimessä. Kirjanpidossa yhtiömiehen yksityissijoituksia ja -ottoja seurataan yrityksen taseessa toiminimen tavoin. (Villa ym. 2007, 24–25.)

Avoimessa yhtiössä kaikki yhtiömiehet ovat vastuunalaisia yhtiömiehiä ja heitä on oltava vähintään kaksi. Yhtiömiesten oikeudet ja velvollisuudet ovat samat kuin kommandiittiyhtiössä vastuunalaisen yhtiömiehen. Kommandiittiyhtiössä edellytetään yhtiöpanoksen asettamista vain äänettömältä yhtiömiehellä. Avoimessa yhtiössä yhtiöpanosta ei edellytetä. Äänettömän yhtiömiehen panokseksi ei kelpaa työsuoritus, vaan yhtiöpanoksen on oltava omaisuuspanos. Vastuunalaisen yhtiömiesten ei tarvitse lain mukaan asettaa ollenkaan yhtiöpanosta. Vastuunalaiset yhtiömiehet voivat asettaa sekä pääoma- että työpanokset tai molempien yhdistelmän. Yhtiömiehet sopivat yhtiösopimuksessa yhtiö-

panoksista. Äänettömän yhtiömiehen vastuu veloista sekä oikeus yhtiön voittoon on sidoksissa yhtiöpanoksen suuruuteen. (Villa ym. 2007, 41–42.)

Henkilöyhtiöistä on määritelty oma laki; laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä (389/1988, AKL). Lain 1 luvun 1 §:n mukaan avoimen yhtiön säännöksiä sovelletaan, kun yhtiömiesten vastuuta ei ole mitenkään rajoitettu. Vastaavasti kommandiittiyhtiön säännöksiä sovelletaan, kun yhtiömiesten vastuuta yhtiön velvoitteista on rajoitettu yhtiömiesten keskinäisellä sopimuksella.

Yhtiösopimus määrittelee henkilöyhtiön syntyhetken. Henkilöyhtiö on olemassa siitä hetkestä lähtien, kun yhtiösopimus astuu voimaan. Yhtiösopimuksessa voidaan erikseen määritellä sopimuksen voimaantulo. Mikäli voimaantuloa ei ole määritelty yhtiösopimuksessa, sopimus tulee voimaan, kun kaikki yhtiömiehet ovat sen hyväksyneet. Siitä hetkestä lähtien yhtiö on oikeuskelpoinen ja kirjanpitovelvollinen. (Villa ym. 2007, 27.)

Henkilöyhtiö soveltuu hyvin yhtiömuodoksi, kun tulevat yhtiömiehet tuntevat hyvin toisensa ja heillä on toisiinsa täysi luottamus. Melko usein henkilöyhtiöissä näkee avio-
pareja yhtiömiehinä. Oleellista henkilöyhtiössä on määritellä yhtiösopimus tarkoin, jotta vältytään turhilta ristiriitatilanteilta. Täysi luottamus henkilöyhtiössä perustuu siihen, että vastuunalaisilla yhtiömiehillä on oikeus edustaa yhtiötä ja tehdä sopimuksia yhtiön tarkoitukseen ja toimialaan kuuluvissa asioissa yksinkin. (Villa ym. 2007, 36)

2.3 Osakeyhtiö

Osakeyhtiöt voivat olla yksityisiä osakeyhtiöitä sekä julkisia osakeyhtiöitä. Osakeyhtiöt ovat itsenäisiä oikeushenkilöitä, joten niiden varallisuus ei ole sama asia kuin omistajan varallisuus. Osakeyhtiöille on säädetty vähimmäisosakepääoma; yksityisessä osakeyhtiössä 2 500 euroa ja julkisessa osakeyhtiössä 80 000 euroa. Osakeyhtiöllä on oikeuskelpoisuus, joka tarkoittaa sitä, että yhtiöllä voi olla velvollisuuksia ja oikeuksia. Osakeyhtiö voi itsenäisesti omistaa ja hallita omaisuuttaan. Tärkeä tunnusmerkki osakeyhtiössä on osakkeenomistajien vastuun rajaaminen yhtiön velvoitteista. Täten kukaan ei voi vaatia osakkeenomistajalta osakeyhtiön velvoitteiden tai sopimusten täyttämistä. Tässä kohtaa osakeyhtiö eroaa merkittävästi toiminimestä ja henkilöyhtiöistä. (Villa ym. 2007, 58.). Osakeyhtiöiden toimia sääntelee merkittävästi osakeyhtiölaki (624/2006).

Pääsääntöisesti osakeyhtiön toiminnan tarkoitus on tuottaa voittoa osakkeenomistajille. Yhtiöjärjestyksessä voidaan kuitenkin määrätä toisin toiminnan tarkoituksesta. Osakeyhtiölle nimetään aina hallitus, joka vastaa yhtiön hallinnon hoitamisesta. Halutessa voidaan valita myös toimitusjohtaja. Osakkeenomistajan valtaoikeudet riippuvat heidän omistamansa osakkeiden määrästä ja sisällöstä. Yleisesti voidaan sanoa, että mitä enemmän osakkeenomistaja on sijoittanut yhtiöön, sitä enemmän hänellä on valtaoikeutta. Valtaoikeus muodostuu hänen omistamien osakkeiden äänioikeudesta. (Villa ym. 2007, 60.)

Osakeyhtiötä perustettaessa tarvitaan vähintään yksi osakkeenomistaja sekä perustamissopimus. Perustamissopimuksessa määritellään tulevat osakkeenomistajat ja heidän merkitsemänsä osakkeet, osakkeesta maksettava osakepääoman määrä, osakkeen maksuaika sekä yhtiön hallituksen jäsenet. Perustamissopimuksen allekirjoituspäivä on osakeyhtiön perustamispäivämäärä. Siitä päivästä alkaa myös yhtiön kirjanpitovelvollisuus. Osakeyhtiö laatii yhtiöjärjestyksen, jossa täytyy vähintään määrätä yhtiön toiminimi, kotipaikka Suomen kunnasta ja yhtiön toimiala. (Villa ym. 2007, 62–63.)

Osakeyhtiön hallinnosta vastaa hallituksen lisäksi yhtiökokous. Yhtiökokous on osakeyhtiön ylin elin, johon kutsutaan koolle kaikki osakkeenomistajat. Yhtiökokous valitsee hallituksen, jolla on yleistoimivalta yhtiön asioista. Hallitus voi halutessaan valita toimitusjohtajan. Hallituksessa on oltava vähintään yksi jäsen. Hallituksen tehtävä on kutsua yhtiökokous koolle yhtiöjärjestyksessä määrättyllä tavalla. Lähtökohtaisesti yhtiökokouksessa päätetään osakeyhtiölain määrittämät asiat ja osakkeenomistajat voivat pitää sekä varsinaisia että ylimääräisiä yhtiökokouksia. Varsinaisen yhtiökokouksen pitoaika on etukäteen määrätty ja ylimääräinen yhtiökokous pidetään tarvittaessa. (Villa ym. 2007, 72–73.). Osakeyhtiölaki säätelee yhtiökokouksessa päätettävät asiat. Lain 5 luvun 11 §:n mukaan yhtiökokouksessa saadaan päättää vain niistä asioista, jotka on mainittu yhtiökokouskutsussa tai asiat täytyy yhtiöjärjestyksen mukaan käsitellä.

Osakkeenomistajalla ei ole oikeutta käyttää osakeyhtiön varoja omaan käyttöönsä. Yksi tärkeimmistä asioista osakeyhtiön osalta on ymmärtää, että osakeyhtiön ja osakkeenomistajan varat ja velat ovat täysin eri asia. Osakkeenomistajan keskeisimmät keinot saada yhtiöstä varoja, ovat nostaa palkkaa tai saada osinkoa voittoa tuottavasta osakeyhtiöstä. Kun yhtiön taloudellinen tilanne on hyvä, osakkeenomistajalle voidaan myöntää lainaa yksityiskäyttöön. Tämä laina on kuitenkin maksettava lainaehtojen mukaisesti

takaisin yritykselle ja lainalle on maksettava korkoa. Mahdollisen lainan nosto tai osingon jakaminen eivät saa vaarantaa yhtiön taloudellista tilannetta. Mikäli osakeyhtiöllä on vapaan oman pääoman rahasto, voi yritys taloudellisen tilanteen salliessa jakaa varoja sieltä osakkeenomistajille. Varojen jakamisessa tärkeää on aina ottaa huomioon yrityksen maksukyky ja taloudellinen tilanne. Jos varojen jaosta päätettäessä tiedetään tai olisi pitänyt tietää yrityksen olevan maksukyvytön tai varojen jaon aiheuttavan maksukyvyttömyyden, ei varoja saa jakaa yhtiöstä. (Tomperi & Keskinen 2011, 82.)

3 KIRJANPITO

Kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 1 §:n mukaan kirjanpitovelvollisia ovat kaikki, jotka harjoittavat liike- tai ammattitoimintaa. Kirjanpitovelvollisia ovat kuitenkin aina muun muassa osakeyhtiö, osuuskunta, avoin yhtiö sekä kommandiittiyhtiö. Kirjanpitolain 1 luvun 2 §:ssä säädetään, että kirjanpitovelvollisten on pidettävä kahdenkertaista kirjanpitoa. Kahdenkertainen kirjanpito tarkoittaa sitä, että jokainen liiketapahtuma kirjataan kaksipuolisille tileille. Kirjaukset täytyy tehdä niin, että veloitusviennit / debetviennit ovat yhtä suuret kuin hyvitysviennit / kreditviennit. (Fredriksson ym. 2008, 22.). Ammatinharjoittaja ei ole velvollinen pitämään kahdenkertaista kirjanpitoa (KPL 7:1), joten pelkkä tulojen ja menojen kirjaaminen esimerkiksi vihkoon on riittävä (Fredriksson ym. 2008, 22).

Kirjanpitovelvolliset ovat kirjanpitolain 1 luvun 3 §:n mukaan velvollisia noudattamaan hyvää kirjanpilotapaa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kirjanpidossa noudatetaan lainsäädäntöä, joista keskeisimmät ovat kirjanpilolaki ja -asetus. Työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimiva kirjanpilolautakunta (jatkossa KILA) on keskeisin hyvän kirjanpilotavan tulkitsija. Hakemuksesta KILA antaa lausuntoja ja ohjeita hyvän kirjanpilotavan mukaiseen menettelyyn. Näitä ohjeita ja lausuntoja muut voivat soveltaa vastaavanlaisissa tapauksissa. KILA on antanut myös yleisohjeita kirjanpidon pitämisestä ja kirjanpitolain soveltamisesta, joita kaikki kirjanpitovelvolliset voivat hyödyntää. Yleisohjeiden avulla KILA pyrkii saamaan kaikkien kirjanpitovelvollisten menettelytavat yhdenmukaisiksi ja vastaamaan hyvää kirjanpilotapaa. (Tomperi 2011, 7–8.) Liitteessä 1 on KILAn yleisohjeen 21.11.2006 mukaan laaditut taseen kaavat. Liitteessä 2 on tuloslaskelman kaava samaisesta yleisohjeesta. Yleisohjetta noudattaen jokainen yritys pystyy laatimaan taseen ja tuloslaskelman kirjanpitolain mukaisesti.

Kirjanpitolain 2 luvun 3 § määrää liiketapahtumille ensisijaiseksi kirjaamisperusteeksi suoriteperusteen. Tällöin ostaja kirjaa menon silloin, kun hän vastaanottaa myytävän tuotteen tai palvelun myyjältä. Vastaavasti myyjä kirjaa tulon silloin, kun hän luovuttaa myytävän tuotteen tai palvelun ostajalle. Suoriteperusteisessa kirjanpidossa tulo ja meno syntyvät luovutushetkellä, joten laskun päiväyksellä tai eräpäivällä ei ole merkitystä. Menot ja tulot voidaan tarvittaessa kirjata myös maksuperusteisesti, jolloin kirjaus tapahtuu maksupäivän mukaan. Maksuperustetta noudatettaessa ostovelat ja myyntisaa-

miset on kuitenkin voitava jatkuvasti selvittää ja tilinpäätös täytyy laatia suoriteperusteisesti. (Fredriksson ym. 2008, 45.)

3.1 Jaksottaminen

Keskeisin jaksotussäännös löytyy kirjanpitolaista. Kirjanpitolain 5 luvun 1 §:n mukaan kaikki tilikauden tulot kirjataan tuotoiksi tuloslaskelmaan. Tuotoista vähennetään kului-
na ne menot, jotka kohdistuvat tuottoihin. Kulut ovat menoja, jotka ovat tilikauden ai-
kana syntyneet ostoista ja muista hankinnoista. Muut menot voidaan aktivoida kirjanpi-
tolain sallimien säännösten puitteissa. Aktivointi tarkoittaa menon kirjaamista tasee-
seen. Tulon ja menon jaksottamisessa määritellään, mikä osuus tilikauden aikana tai
aikaisempina tilikausina saaduista tuloista ja menoista kirjataan suoriteperusteisesti tili-
kauden tuotoksi ja kuluksi. Pääsääntöisesti sellaiset toteutuneet menot, jotka tulevat
kerryttämään tuloa tulevina tilikausina, voidaan menojen jaksottamissäännösten mukaan
aktivoida. (Fredriksson ym. 2008, 261–262.)

Jotta tulo voidaan kirjata tuloslaskelmaan tuotoksi, täytyy tulo olla realisoitunut eli tulo
pitää olla todellisuudessa ansaittu. Tulo katsotaan ansaituksi silloin, kun sitä vastaava
suorite on luovutettu. Menon kirjaaminen tuloslaskelman kuluksi tapahtuu tuotannote-
kijän vastaanottohetkellä. Tehdyllä tilausvahvistuksella tai allekirjoitetulla kauppasopi-
muksella ei ole merkitystä tulon tai menon kirjaamisen kannalta. Myöskään rahan liik-
kuminen ei määritä kirjaamishetkeä. (Fredriksson ym. 2008, 263.) Mikäli menon tai
tulon tarkkaa määrää ei tiedetä, tulee se arvioida. Mahdollinen virheellinen arviointi
tulee oikaista, kun virhe havaitaan. (Tomperi 2013, 100.) Ensisijaisesti oikaisut kohdis-
tetaan niihin tuloslaskelmaeriin, joihin alkuperäiset liiketapahtumat on kirjattu. Huomi-
oitava on kuitenkin, että esimerkiksi lopulliset luottotappiot ja myyntisaamisiin liittyvät
arvonmenetykset eivät ole myynnin oikaisueriä, vaan ne tulee kirjata liiketoiminnan
muihin kuluihin. (Fredriksson ym. 2008, 266.)

Tuloksen ja liikevaihdon kannalta vähäiset ja vuosittain toistuvat menoerät voidaan kir-
jata sen vuoden kuluksi, jolloin ne on maksettu. Tällaisia menoja ovat puhelin-, posti- ja
lomakemenot, vähäiset vakuutusmaksut ja jäsenmaksut. Menetys kirjataan yleensä sen
tilikauden kuluksi, jonka aikana menetys on todettu. Esimerkiksi vesivahingon aiheut-
tamien vahingot kirjataan sen tilikauden kuluksi, jonka aikana vesivahinko on tapahtunut.

Samoin myyntisaamisten luottotappiot kirjataan sen tilikauden aikana, jolloin asiakkaan maksukyvyttömyys todetaan. (Tomperi 2013, 100.)

Etu- tai jälkikäteen maksettu osuus tulee jaksottaa kirjanpitoon. Esimerkiksi jos elokuussa maksetaan etukäteen koko vuoden vuokrat, ja tilikausi päättyy 31.12., tulee seuraavalle tilikaudelle kuuluva osuus jaksottaa kirjanpitoon. Täten kuluksi kuluvalle tilikaudelle tulee viiden kuukauden osuus eli elo-joulukuu ja loppuosuus jaksotetaan taseeseen, jolloin se kirjataan kuluksi vasta seuraavalla tilikaudella. Samoin menetellään myös jälkikäteen maksettujen maksujen osalta. Jotta tilinpäätös tulee tehtyä suoriteperusteisesti, tulee tilinpäätöksessä ottaa huomioon myös kertynyt vuosilomapalkkavelka. Vuosilomapalkkavelkaan otetaan huomioon ne lomat, jotka työntekijät ovat ehtineet ansaita ennen tilikauden päättymistä, mutta työntekijät eivät ole niitä pitäneet eikä niitä ole niille maksettu. (Tomperi 2013, 100.)

Ennakkoon saadut vuokrat ja korot tulee aina jaksottaa kirjanpitoon, jos ne kohdistuvat useampaan kuin yhteen tilikauteen. Esimerkiksi vuokralaisen maksettua etukäteen vuoden vuokrat, tulee kirjanpitoon jaksottaa seuraavalle tilikaudelle kohdistuva osuus. (Tomperi 2013, 82.) Laki elinkeinotulon verottamisesta (360/1968 - jatkossa EVL) sääntää, että muut etukäteen saadut tulot saa jaksottaa vain, jos niiden katsotaan kohdistuvan vähintään kahteen sen verovuoden jälkeiseen verovuoteen, jonka aikana tulot on ansaittu. (EVL 20 §).

KILA on antanut useita lausuntoja tulon ja menon jaksottamisesta ja suoriteperiaatteen toteutumisesta. KILA ottaa lausunnollaan 1766/2005 kantaa valokuvausliikkeen tuottojen kirjaamiseen. Kyseisessä tapauksessa valokuvausliikkeellä oli tarjota asiakkaille valokuvapankki, joka oli tietyn sopimusajan asiakkaan käytössä, ja sen ajan valokuvia sai käyttää vapaasti. Asiakas maksoi valokuvapankista sopimuksen mukaisen hinnan. Suoriteperiaatteen mukaan kirjatessa myyjän tulee jaksottaa tilinpäätökseen sopimus- tuotot sopimuskauden mukaan koko sopimusajalle, koska myyjän suoritteen luovuttaminen jatkuu sopimuskauden loppuun asti.

Yleensä jaksottamiseen käytetään taseessa olevia siirtovelat ja siirtosaamiset -nimisiä eriä. Siirtosaamiset esitetään taseessa vaihtuvissa vastaavissa ryhmän saamiset - alueränä. Kirjanpitolain 4 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan siirtosaamisia ovat tilikauden aikana maksetut menot, jotka kohdistuvat vasta seuraavalle tilikaudelle sekä tilikau-

teen kohdistuneet tulot, joista ei ole tilinpäätöshetkeen mennessä saatu maksua. Nämä tapahtumat kirjataan siirtosaamisiin, mikäli kyseessä ei ole ennakkomaksu eikä myyntisaaminen. Jotta tilinpäätös voidaan kirjanpitolain mukaan tehdä suoriteperusteisesti, täytyy tilikauden aikana maksuperusteisesti kirjatut tapahtumat muuttaa suoriteperusteiseksi tilinpäätöshetkellä. Näistä eristä syntyy usein siirtosaamisia. Muista saamisista siirtosaamiset eroavat siten, että niistä ei ole saatu laskua. Siirtosaamisten määrä selviää tilinpäätöstä laadittaessa laskennallisoin keinoin. Tyypillisiä siirtosaamisia ovat esimerkiksi maksetut vakuutusmaksut, joiden maksukausi ulottuu seuraavalle tilikaudelle ja myönnetyn lainan korko, josta ei ole tilinpäätöshetkeen mennessä saatu maksua. (Leppiniemi 2006, 149–150.)

Esimerkki (Leppiniemi 2006, 150, muokattu)

Yrityksellä on laina, josta se on maksanut korkoja etukäteen kolmen kuukauden ajalta 6 000 euroa. Maksu on tapahtunut joulukuussa ja maksu on ajalta joului-helmikuu. Yrityksen tilikausi päättyy 31.12. Tällöin yhden kuukauden maksu kohdistuu kuluvalle tilikaudelle ja kahden kuukauden osuus seuraavalle tilikaudelle. Yrityksellä on koronpe-rijän antama tositem vain 6 000 euron summasta. Laskennallisoin keinoin saadaon selville, että maksettuun korkoon sisältyy kuluvalle tilikaudelle kuulumatonta korkoa kahden kuukauden ajalta 4 000 euroa. Tästä summasta tehdään tilinpäätökseen jaksotustositem eli 4 000 euroa kirjataan siirtosaamisiin, joista se puretaan seuraavalla tilikaudella kuluksi. Näin 6 000 euron koron maksusta jää kuluvalle tilikaudelle kuluksi vain siihen kohdis-tuva osuus ja loppuositem tulee jaksotettua jaksotussäännösten mukaisesti.

	Pankki	Korkomenot	Siirtosaamiset
Maksu joulukuussa	6000	6000	
Jaksotustositem		4000	4000

Siirtovelat ovat taseessa vieraan pääoman erää, jotka voivat olla niin lyhytaikaisessa kuin pitkäaikaisessakin vieraassa pääomassa. Kirjanpitolain 4 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan siirtovelkojitem ovat tilikauden aikana saadut maksut, jotka kuuluvat vasta seuraaville tilikausille sekä tilikaudelle kuuluvat menot, joista ei ole suoritettu maksua tilikau-den päättymishetkeen mennessä. Nämä tapahtumat kirjataan siirtovelkoihin, mikäli ky-seessä ei ole ennakkomaksu eikä ostovelkitem. Siirtosaamisten tavoin siirtovelat muodos-tuvat, kun maksuperusteisesti kirjatut tapahtumat muutetaan tilinpäätökseen suoritepe-rusteiseksi. Siirtoveloihitem ei myöskään saada erillistä laskua vaan kirjattava erä syntyy laskennallisesti. Tyypillisiä siirtovelkojitem ovat tilikaudelta maksamattomat palkat, vuosi-lomapalkkavelkitem ja palkkoihin liittyvät laskennalliset henkilösivukulut, kuten tapatur-ma- ja työttömyysvakuutusmaksu sekä tuloverojaksotus. (Leppiniemi 2006, 151–153.)

3.2 Vaihto-omaisuus

Kirjanpitolain 5 luvun 6 §:n mukaan vaihto-omaisuutta ovat sellaisenaan tai jalostettuna luovutettavaksi tarkoitetut hyödykkeet. Tyypillisiä tällaisia hyödykkeitä ovat vähittäis- ja tukkukauppiaan kauppatavarat sekä teollisuuslaitoksen aineet ja tarvikkeet. Vaihto-omaisuudeksi luetaan myös keskeneräiset ja valmiit työt. Vaihto-omaisuutta ovat ainoastaan ne hyödykkeet, jotka on tarkoitettu myytäväksi edelleen. Merkitystä ei ole sillä, onko hyödyke valmistettu itse vai hankittu ulkopuolisilta. Aineet ja tarvikkeet ovat hyödykkeiden valmistukseen tarkoitettuja raaka-aineita sekä tarveaineita. Keskeneräiset tuotteet ovat itse valmistettuja tuotteita, jotka eivät ole vielä valmiita tilinpäätöshetkellä. Keskeneräiset tuotteet voivat olla sekä aineellisia että aineettomia hyödykkeitä. Aineelliset hyödykkeet ovat esimerkiksi tehtaiden tuotannossa olevat hyödykkeet, kuten keskeneräinen myytäväksi tarkoitettu kone tai laite. Aineettomia hyödykkeitä ovat esimerkiksi insinööritoimiston suunnittelutyöt, joita ei ole tilinpäätöshetken mennessä pystytty luovuttamaan asiakkaalle keskeneräisyyden vuoksi. (Fredriksson ym. 2008, 299–300; Tomperi 2013, 104–105.)

Tilinpäätöshetkellä myymättä olevan vaihto-omaisuuden hankintameno aktivoidaan taseeseen, koska niiden oletetaan kerryttävän vielä tuloja. Tilikauden päätöshetkellä on tehtävä selvitys siitä, mikä on vaihto-omaisuuden määrä ja paljonko on sen arvo. Yleensä tämä tapahtuu normaalilla varaston inventoinnilla, jolloin selvitetään varaston käyttö- ja myyntikelpoisuus sekä fyysinen olemassaolo. (Fredriksson ym. 2008, 300.) Mikäli varaston määrää ei seurata tietojärjestelmässä, joudutaan koko varasto fyysisesti inventoimaan arvon selvittämiseksi. Hankintameno määrittäminen on varsin yksinkertaista silloin, kun tavarat on ostettu valmiina. Vaihto-omaisuuden hankintameno on tällöin myyjälle maksettu hinta ilman arvonlisäveroa. Hankintamenoon kuuluvat myös hankintaan liittyvät rahdit, vakuutukset ja tullit sekä muut maksut, jotka maksetaan erillisinä maksuina. Pääsääntöisesti tavarat arvostetaan niin sanotun fifo-periaatteen (first in, first out) mukaan, jolloin samanlaisista tavaroista katsotaan ensiksi käytetyn tai myydyin ne tavarat, jotka ovat ensiksi varastoon tulleet. (Tomperi & Keskinen 2011, 9.)

Itse valmistetun hyödykkeen hankintameno luetaan raaka-aineiden arvonlisäverottomat ostohinnat, valmistuksen palkat ja niiden henkilösivumenot sekä muut mahdolliset valmistukseen kohdistuvat muuttuvat menot. Mikäli valmistukseen liittyvien kiinteiden menojen määrä on olennainen hankintameno nähden, voidaan kiinteät menot myös

lukea vaihto-omaisuuden hankintameno. (Tomperi 2013, 105.) Taseeseen aktivoidut hankintamenot on voitava selvittää laskelmien tai kustannuslaskennan avulla. Käytännössä katsoen tämä edellyttää kustannuslaskentajärjestelmää, jossa on mahdollista määritellä aktivoitavat hankintamenot tuotekohtaisesti. Kustannuslaskennan tietojen tulee täsmätä kirjanpidon tietojen kanssa. (Fredriksson ym. 2008, 301.)

Vaihto-omaisuuden arvostusperiaatteena noudatetaan alimman arvon periaatetta. Jos vaihto-omaisuuden todennäköinen luovutushinta on tilikauden päättyessä pienempi kuin hankintameno, erotus tulee kirjata kuluksi kirjanpitoon. Kun vertaillaan mahdollista luovutushintaa alkuperäiseen hankintameno, saadaan ratkaisu tehdä sen tiedon mukaan, joka on tilinpäätöshetkellä käytettävissä. Kirjanpitolain 5 luvun 6 §:n 3 momentin säännös on tehty helpottamaan vaihto-omaisuuden arvostamista tilinpäätökseen. Lain säännös antaa mahdollisuuden merkitä taseeseen saman rahamäärän tilikaudesta toiseen niille aineille ja tarvikkeille, jotka ovat hankintamenoilta ja -muutoksiltaan vähäisiä. Tällaisia ovat esimerkiksi pienet määrät tuotannossa tarvittavia tarvikkeita ja varaosia. (Fredriksson ym. 2008, 301.)

Esimerkki (Tomperi & Keskinen 2011, 10, muokattu)

Tilinpäätöspäivänä yrityksen varaston hankintameno on yhteensä 50 000 euroa. Tiedetään, että varastoon kuuluu tavaraa X, jonka todellinen hankintameno on yhteensä 1 000 euroa. Hintojen alenemisen vuoksi tästä tavaraerästä jouduttaisiin tilinpäätöspäivänä maksamaan vain 700 euroa. Tavarasta X on tehtävä hintojen alenemisesta johtuva vähennys 300 euroa. Varastossa on myös myymättä jääneitä muotitavaroita, joiden hankintameno on ollut yhteensä 2 000 euroa. Tavaroita myydään nyt alennusmyynnissä. Alennusmyyntihintojen mukaan näistä tavaroista arvioidaan saatavan yhteensä 1 400 euroa. Näistä muotitavaroista on tehtävä alennusmyynnistä johtuva vähennys 600 euroa. Täten varaston todellinen aktivointiarvo tilinpäätöspäivänä on 49 100 euroa, sillä arvon vähentymisestä johtuvia kirjauksia on yhteensä 900 euroa. Tämä 900 euroa kirjataan normaalina varastonmuutos -kirjauksena, jolloin tuloslaskelmaan saadaan kuluksi arvon muutos.

Tilinpäätöshetkellä on pystyttävä määrittämään yrityksen hallintaan kuuluva vaihto-omaisuus. Vaihto-omaisuuden aikaraja vedetään suoriteperiaatteen mukaan, jolloin ratkaisevaa on, milloin todellinen hallinta siirtyy myyjältä ostajalle. Luovutus tapahtuu heti, kun ostaja on noutanut tavaran myyjän varastosta. Kun myyjä hoitaa kuljetuksen, luovutuksen katsotaan tapahtuneen kuljetusliikkeen vastaanottaessa tavaran. Kuljetuksen ajaksi myyjä voi kuitenkin halutessaan pidättää itselleen määräysvallan tavaraan. Rakennus tai kone, jonka ostaja ottaa vastaan luovutussopimuksen mukaan vasta erityi-

sen teknisen tarkastuksen jälkeen, on tarkastukseen asti myyjän vaihto-omaisuutta. (Tomperi 2013, 106–107.)

Esimerkiksi rakennusalan yritykselle ei välttämättä synny liikevaihtoa ollenkaan yhden tilikauden aikana, jos yrityksellä on tilinpäätöksessä keskeneräisessä vaihto-omaisuudessa koko rakennuskohde. Yritys ei pysty aktivoimaan kaikki kiinteitä menoja taseeseen vaihto-omaisuudeksi, joten yritykselle syntyy tappiota. Vastaavasti urakka-kohteen kate tuloutuu kokonaan luovutusvuonna, kun koko urakkahinta tuloutetaan ja aktivoidut menot kirjataan kuluksi. Tämän kaltaisille yrityksille, joille tilikausi on liian lyhyt yrityksen tuloksen tarkasteluun, kirjanpitolain 5 luvun 4 § antaa mahdollisuuden kirjata suoritteesta syntyvän tulon tuotoksi valmistusasteen mukaan. Tämä tarkoittaa, että tulot ja menot kirjataan tuloslaskelmaan hankkeen etenemisen mukaan. Tällöin jokaisen tilikauden tuloslaskelmaan tuloutuu valmistusprosessin edistymisen mukainen kate ja yrityksen tulostakin saadaan tarkasteltua todenmukaisemmin. (Tomperi 2011, 16–17.)

Edellytyksenä valmistusasteen mukaiselle tuloutukselle eli osatuloutukselle, on hankkeen pitkäaikaisuus. Esimerkiksi rakennukset, sillat ja laivat voivat olla pitkäaikais-hankkeita. Pitkäaikaishankkeena pidetään myös pitkän valmistusajan vaativia yhtenä kokonaisuutena luovutettavia suunnittelutöitä. Jotta osatuloutusta voidaan käyttää, hankkeesta täytyy olla tehty sitova tilaussopimus ja hankkeella täytyy olla olennainen merkitys yrityksen toiminnan laajuudelle. Yleensä pitkäaikaishankkeella on vähintään vuoden valmistusaika. Suoritteesta kertyvä erilliskate on voitava ennakoida luotettavasti, jotta voidaan käyttää valmistusasteen mukaista osatuloutusta. Hyvän kirjanpitotavan mukaan erilliskatteen arvioinnissa on noudatettava varovaisuutta. Osatuloutusta käytettäessä täytyy tilinpäätöksen liitetiedoissa antaa selvitys käytetyistä kirjauseriaatteista ja määrittelytavoista. (Tomperi 2011, 17–18.)

KILA on 30.9.2008 antanut yleisohjeen valmistusasteen perusteella tehtävästä tulon kirjaamisesta tuotoksi. Ohjeessa on selkeästi määritelty edellytykset ja esittämistavat tilinpäätöksessä. Ohje edellyttää, että hankkeesta tilinpäätöshetkellä tiedossa oleva tappio täytyy kirjata tuloslaskelmaan pakollisena varauksena kuluksi, vaikka kaikki menot eivät olisi vielä toteutuneet. Tällöin yritys on varautunut tilinpäätöksessään hankkeesta tulevaan tappioon ja tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot yrityksen taloudellisesta asemasta.

3.3 Pysyvät vastaavat

Taseessa olevat pysyvät vastaavat muodostuvat aineellisista hyödykkeistä, aineettomista hyödykkeistä ja sijoituksista. Pysyvät vastaavat ovat muun muassa esineitä ja koneita, jotka on tarkoitettu tuottamaan tuloa pidempään kuin yhden tilikauden ajan. Aineettomat hyödykkeet eivät ole erikseen luovutettavissa, kuten aineelliset hyödykkeet. Mikäli aineellinen hyödyke kuuluu pysyviin vastaaviin, tulee sen hankintameno aktivoida ja hankintameno kirjataan vaikutusaikana poistoina kuluksi tuloslaskelmaan. Aineettomien hyödykkeiden aktivoinnissa tulee noudattaa erityistä varovaisuutta, sillä aineeton omaisuus voidaan hyvän kirjanpitotavan mukaisesti kirjata suoraan kuluksi tuloslaskelmaan. Pääsääntöisesti aineettoman hyödykkeen poistoaika ei saa ylittää viittä vuotta. Aineettomista ja aineellisista hyödykkeistä tehdään poistosuunnitelma etukäteen, joten niitä on noudatettava yrityksen tuloksesta riippumatta. (Fredriksson ym. 2008, 275–276.) KILA on 16.10.2007 antanut yleisohjeen suunnitelman mukaisista poistoista.

3.3.1 Aineelliset hyödykkeet

Aineellisia hyödykkeitä ovat maa- ja vesialueet, rakennukset ja rakennelmat, koneet ja kalusto, muut aineelliset hyödykkeet sekä ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat. Aineellisten hyödykkeiden hankintameno tulee aktivoida taseeseen pysyviin vastaaviin, mikäli hyödykkeen taloudellinen vaikutusaika on pidempi kuin yhden tilikauden ja syntyneeseen kustannukseen liittyy tulonodotuksia. Kun investointi on päätetty aktivoida, kirjataan siitä aiheutunut hankintameno poistoina kuluksi ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Pääsääntöisesti kaikki kirjanpitovelvolliset ovat velvollisia laatimaan poistosuunnitelman. Kirjanpitolain 5 luvun 12 §:n mukaan vapautettuja poistosuunnitelman laatimisesta ovat kuitenkin ammatinharjoittajat, yhdistykset ja säätiöt sekä sellaiset kirjanpitovelvolliset, joiden toiminta perustuu kiinteistön hallintaan. (Fredriksson ym. 2008, 276–277.)

Tyypillisiä aktivoitavia aineellisia hyödykkeitä ovat esimerkiksi teollisuusyrityksen investoimat koneet, joiden arvioitu käyttöikä on yli kolme vuotta ja joiden avulla yritys valmistaa myymäänsä tuotetta. Pääsääntöisesti voidaan ajatella, että hankittu kone, kalusto tai esine aktivoidaan taseeseen silloin kun sen arvioitu käyttöikä on yli kolme vuotta. Alle kolmen vuoden käyttöiällä hankitut koneet ja kalustot kirjataan suoraan kuluksi tuloslaskelmaan. Tyypillisiä alle kolmen vuoden hankintoja ovat esimerkiksi

hotellien ja ravintoloiden astiat. Suoraan kuluna saadaan myös vähentää sellainen hankinta, jonka hankintameno on enintään 850 euroa. Tällaista hankintaa kutsutaan pienhankinnaksi. Pienhankintoja saa verovuonna vähentää enintään 2 500 euron arvosta. (Tomperi 2013, 115.)

Aktivoitavaan hankintamenuon luetaan hyödykkeen valmistuksesta ja hankinnasta aiheutuneet kustannukset. Esimerkiksi teollisuusyrityksen hankkiessa uusi tuotantoon tarkoitettu kone, luetaan hankintamenuon koneen hankintahinnan lisäksi kuljetukseen ja asentamiseen menneet kulut. Maa-aluetta hankittaessa hankintamenuon kuuluu ostohinnan lisäksi varainsiirtovero, kiinteistönvälittäjän palkkio ja muut mahdolliset ostosta aiheutuvat pakolliset kulut. Mikäli rakennus hankitaan urakkasopimuksella, hankintamenuon kuuluu urakkasopimuksen mukainen hinta sekä rakennusvalvojan palkkiot yms. menot. Kun rakennus rakennetaan itse, muodostuu hankintamenuo rakennusaineista, rakentamiseen osallistuvien työmiesten palkoista sekä muista menoista, jotka johtuvat rakentamisesta. (Tomperi 2013, 111–112.)

Aineellisten hyödykkeiden perusparannusmenot ovat myös aktivoitavia menoja. Perusparannuksessa aineellisen hyödykkeen kunto muuttuu olennaisesti sen hankintahetkestä. Korjausmenoista on kyse silloin, kun tarkoituksena on säilyttää aineellisen hyödykkeen kunto entisellään. Pääsääntöisesti korjausmenoja ei aktivoida. Suurehkot korjausmenot voidaan kuitenkin halutessaan aktivoida. Hyvä esimerkki perusparannukset ja korjausmenon erosta on tilanne, jossa rakennukseen päätetään uusia loppuun kulunut huopakatto kuparikatoksi. Korjausmenoksi luetaan se osa kokonaisuudesta, jolla olisi uusittu huopakatto. Loppuosa kokonaisuudesta on perusparannusmeno, sillä kunnostuksessa rakennuksen kunto muuttuu olennaisesti hankintahetkestä. (Tomperi 2013, 111–112.)

EVL säättää verovuoden aikana sallitut enimmäispoistot. Koneiden ja kaluston enimmäispoisto on 25 % menojäännöksestä (EVL 30 §). Myymälä- ja teollisuusrakennusten enimmäispoisto on 7 % menojäännöksestä. Rakennuksen ollessa asuin- tai toimistorakennus, enimmäispoistoksi hyväksytään vain 4 % menojäännöksestä. (EVL 34 §.) Maa-alueesta ja osakkeista ei tehdä vuotuisia poistoja. Mikäli verovelvollinen kykenee todistettavasti osoittamaan, että maa-alueen todellinen arvo on pienempi kuin kirjanpidossa oleva arvo, saadaan maa-alueesta tehdä sen suuruinen poisto, että kirjanpidollinen arvo vastaa todellista käypää arvoa. (EVL 42 §.)

Poistojen tekeminen aloitetaan sinä verovuonna, jona kirjanpitovelvollinen on hyödykkeen ottanut käyttöön. Yleensä poistot aloitetaan vasta koekäytön jälkeen. Koekäytön ollessa poikkeuksellinen pitkä tulee poistot kuitenkin aloittaa jo koekäytön aikana. (Fredriksson ym. 2008, 281.) Korkein hallinto-oikeus on antanut ratkaisun 1252/1985 auton käyttöönotosta ja siihen liittyvästä poistojen aloittamisesta. Tässä tapauksessa yhtiö oli ostanut verovuoden lopussa neljä henkilöautoa, joiden rekisteröinti oli hoidettu verovuoden aikana. Autojen myyjät olivat kuitenkin asentaneet talvirenkaat ja lohko-lämmittimet vasta seuraavan verovuoden alussa. KHO katsoi, että autot eivät olleet näissä oloissa verovuonna yhtiön käytettävissä eikä yhtiö saanut tehdä poistoja hankintamenosta vielä ensimmäisenä verovuotena. Poistojen aloittamisessa tärkeää on siis huomioida, että hyödyke on todellakin otettu käyttöön yrityksessä.

Yleisimmin käytetyt poistomenetelmät ovat menojäännöspoisto ja tasapoisto. Tasapoistomenetelmässä hyödykkeen hankintameno poistetaan tasaisesti vuosittain taloudellisena pitoaikana. Esimerkiksi 10 000 euron hankinta poistetaan tasapoistoina viidessä vuodessa. Tällöin yhden vuoden poisto on 2 000 euroa. Menojäännöspoistossa poistot tehdään prosentteina ja poiston määrä pienenee vuosittain. Samanlaisten hyödykkeiden osalta on sovellettava samanlaista poistomenetelmää. Erityisestä syystä tilinpäätöksessä voidaan kirjata suunnitelman ylittäviä poistoja. Verotuksessa ei hyväksytä poistoja suurempina kuin mitä verovelvollinen on poistosuunnitelman mukaan tehnyt. Tämän vuoksi verotuksessa hyväksyttävien enimmäispoistojen hyödyntämiseksi voidaan tehdä yli-poistojen kirjaamista kirjanpitoon. Tyypillisimmin näin käy, kun poistot tehdään tasapoistomenetelmällä. (Tomperi & Keskinen 2011, 13–15.)

Esimerkki (Tomperi & Keskinen 2011, 16, muokattu)

Yritys on ostanut myymälärakennuksen 400 000 eurolla. Taloudelliseksi pitoajaksi on arvioitu 20 vuotta. Suunnitelman mukainen tasapoisto on täten 20 000 euroa / vuosi. Yritys haluaa hyödyntää verotuksessa hyväksyttävän enimmäispoiston eli 7 prosentin menojäännöspoiston. Menojäännöspoiston mukaan poistot olisivat 28 000 euroa. Tämän vuoksi suunnitelman mukaisten poistojen (20 000 €) lisäksi kirjataan 8 000 € ylipoistoa tilinpäätökseen. Suunnitelman mukaiset poistot 20 000 euroa esitetään tuloslaskelmassa omana eränään. Ylipoisto eli poistoeron muutos 8 000 euroa esitetään tuloslaskelmassa tilinpäätössiirroissa kohdassa Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+). Taseessa rakennuksen menojäännöksenä ovat 380 000 euroa eli normaalisti suunnitelman mukaiset poistot on vähennetty menojäännöksestä. Kertynyt poistoero 8 000 euroa esitetään taseen vastaavissa kohdassa Tilinpäätössiirtojen kertymä, Poistoero. Verotuksessa rakennuksen poistamaton menojäännös on 372 000 euroa eli verotuksessa vähennetään sekä suunnitelman mukaiset poistot, että poistoero. Kokonaispoiston määrä on täten 28 000 euroa.

Yritystoiminnan tehdessä tulosta yritys voi kirjata ylipoistoja verotuksessa sallittavan enimmäispoistojen verran, jotta yritys saa tulostaan pienemmäksi. Kun hyvänä aikana on tehty ylipoistoja ja kerrytetty poistoeroa taseeseen, on mahdollista huonoimpina aikoina kirjata alipoistoja. Alipoistoja ei kuitenkaan voida kirjata enempää kuin suunnitelman mukaisia poistoja on kirjattu tilinpäätökseen. Kokonaispoistot eivät siis saa olla negatiiviset. Suunnitelman mukaiset poistot on aina pakko tehdä yrityksen tuloksesta riippumatta. Alipoistojen avulla yritys pystyy vähentämään poistojen vaikutusta tulokseen, jolloin huonoimpina aikoina on mahdollista saada paremman näköinen tulos. On huomioitava, että alipoistojen kirjaaminen on mahdollista vain, kun taseessa on kertyneitä ylipoistoja. Alipoistoja ei voida kirjata aikaisemmin kertyneitä ylipoistoja suurempaa määrää. (Tomperi & Keskinen 2011, 17–18.)

Aineellisia hyödykkeitä myytäessä myyntivoitto ja -tappio lasketaan hyödykekohtaisesti vähentämällä hyödykkeen myyntihinnasta hyödykkeen poistamaton hankintameno suunnitelman mukaisten poistojen jälkeen. Mikäli myytävästä hyödykkeestä on taseessa vielä kertynyttä poistoeroa ylipoistoina, kirjataan ylipoistot tuloslaskelmaan poistoeron vähennyksenä. Myyntivoitto esitetään tuloslaskelmassa liiketoiminnan muissa tuotoissa ja myyntitappio liiketoiminnan kuluina. (Tomperi & Keskinen 2011, 18.)

Kirjanpitolain 5 luku 17 pykälä antaa mahdollisuuden kirjanpidolliseen arvonkorotukseen sellaisiin pysyviin vastaaviin, joista ei yleensä tehdä suunnitelmanmukaisia poistoja eli maa-alueet, vesialueet ja arvopaperit. Rakennuksiin sekä koneisiin ja kalustoihin arvonkorotusta ei ole mahdollista tehdä. Arvonkorotuksia tehtäessä on noudatettava erityistä varovaisuutta. Arvonkorotus täytyy pystyä perustelemaan riittävästi ja arvonkorotus on oltava merkittävä sekä pysyvä, jotta se voidaan kirjanpitoon kirjata. Hyväksyttävä perustelu on esimerkiksi ulkopuolisen asiantuntijan antama lausunto arvonkorotuksesta. Arvonkorotus esitetään taseen arvonkorotusrahastona, joka kuuluu omaan pääomaan. Aiheeton arvonkorotus tulee peruuttaa heti, kun se havaitaan. Arvonkorotuksella ei ole vaikutusta jakokelpoisiin varoihin eikä yrityksen tulokseen. Tämän vuoksi arvonkorotuksen kirjaaminen ja peruuttaminen tehdään vain taseen tilien välillä. (Fredriksson ym. 2008, 293–295.) Kun korotuksen kohteena ollut omaisuus myydään, tulee tehty arvonkorotus purkaa (Tomperi & Keskinen 2011, 20).

Esimerkki (Tomperi & Keskinen 2011, 20, muokattu)

Yrityksen tontin arvo tilinpäätöksessä on 50 000 euroa. Yritys on teettänyt asiantuntijalla lausunnon tontin tämän hetkisestä myyntiarvosta. Asiantuntija arvioi arvoksi 90 000 euroa. Tämän perusteella voidaan todeta, että tontin arvo on noussut merkittävästi ja pysyvästi 40 000 euroa. Tämä arvonkorotus kirjataan kirjanpitoon seuraavasti:

	Tontti	Arvonkorotus- rahasto
	(50 000)	
Tontin arvonkorotus	40 000	40 000

Kiinteistöjen hintojen yleisen alenemisen vuoksi tontin käypä arvo on vain 70 000 euroa. Tonttiin jo tehtyä arvokorotusta puretaan vastaava määrä eli 20 000 euroa.

	Tontti	Arvonkorotus- rahasto
	(90 000)	(40 000)
Tontin arvokorotuksen purku	20 000	20 000

3.3.2 Aineettomat hyödykkeet

Aineettomia hyödykkeitä ovat kehittämismenot, aineettomat oikeudet, liikearvo, muut pitkävaikutteiset menot ja ennakkomaksut. Aikaisemmin ryhmään on kuulunut myös perustamismenot ja tutkimusmenot, mutta vuoden 2004 kirjanpitolain uudistuksessa ne poistettiin. Poistaminen tehtiin, koska perustamismenojen ja tutkimusmenojen taseeseen aktivointi ei ole enää mahdollista. Taseeseen aktivoinnin mahdollisuus poistettiin, koska niistä syntyvät kulut koettiin sen verran pieniksi ja kertaluonteisiksi, jolloin ne kuuluu kirjata suoraan kuluksi tuloslaskelmaan. (Fredriksson ym. 2008, 284.) Aineettomiin oikeuksiin kuuluvat vastikkeellisesti hankitut patentit, lisenssit, toimiluvat sekä tavaramerkit. Näiden hankintameno on poistettava poistosuunnitelman mukaan viiden vuoden tasapoistolla. Erityisestä syystä poisto voidaan tehdä korkeintaan 20 vuodessa. (Karttunen 2011, 179.)

Kehittämismenot ja tutkimusmenot on tärkeää erottaa toisistaan, sillä tutkimusmenot eivät ole taseeseen aktivoitavia menoja, kuten kehittämismenot ovat. Kehittämisellä tarkoitetaan pääsääntöisesti tutkimustulosten tai muiden tietojen soveltamista. Täten kehittämismenoja ovat esimerkiksi ennen tuotannon aloittamista tapahtuva mallien suunnittelu, testaus ja rakentaminen, uuteen teknologiaan perustuvien työkalujen yms. suunnittelu sekä valitun uuden tai paremman raaka-aineen, tuotteen, laitteen, palvelun tai järjestelmän suunnittelu, testaus ja toteuttaminen. Tutkimuksella tarkoitetaan pää-

sääntöisesti suunnitelmallista ja systemaattista toimintaa. Toiminnan tarkoituksena on lisätä uutta tietoa. Tutkimusmenoja ovat esimerkiksi tuotevaihtoehtojen etsiminen ja uuden tiedon soveltamiskohteiden etsiminen. (Fredriksson ym. 2008, 287; Karttunen 2011, 179–180.)

Liikearvosta saadaan aktivoida vain liikearvon hankinnasta aiheutunut hankintameno. Taseeseen ei saa kirjata niin sanottua sisäisesti saatua liikearvoa. Liikearvon hankintamenoa ei kuitenkaan ole pakollista. Liikearvo syntyy liiketoiminnan hankinnan yhteydessä hankittujen varojen ja siirtyneiden velkojen erotuksena. (Fredriksson ym. 2008, 285, 290.) Kirjanpitolain 5 luvun 9 §:n mukaan aktivoitu liikearvo tulee poistaa pääsääntöisesti viiden vuoden tasapoistolla. Mikäli liikearvon vaikutusaika on viittä vuotta pidempi, voidaan se poistaa enintään 20 vuodessa.

KILAn lausunnon 1579/1999 mukaan ehdoton edellytys pitkävaikutteisten menojen aktivoimiselle on niihin perustuva tulonodotus. Muihin pitkävaikutteisiin menoihin voidaan aktivoida esimerkiksi vuokrahuoneiston peruskorjausmenot sekä osakehuoneiston perusparannusmenot (Karttunen 2011, 181). Osakehuoneiston perusparannusmenojen aktivointi muihin pitkävaikutteisiin menoihin edellyttää, että osakehuoneiston hankintamenoista ei tehdä suunnitelman mukaisia poistoja. Muut pitkävaikutteiset menot, kuten koulutusmenot sekä myynninedistämismenot voidaan aktivoida erityistä varovaisuutta noudattaen. Jotta aktivointi voidaan tehdä, kirjanpitovelvollisen täytyy laatia tuottoarvolaskelma. Siitä nähdään, että aktivoitu hyödyke kerryttää tulevaisuudessa tuloa vähintään aktivoitujen määrän verran. Muista pitkävaikutteisista menoista poistot tehdään yleensä enintään viiden vuoden tasapoistona. (Fredriksson ym. 2008, 292.)

3.4 Varaukset

Kirjanpitolain 5 luvun 14 §:n 3 momentin mukaan taseeseen täytyy tehdä pakollinen varaus, jos menetyksen tai menon tarkka toteutumisajankohta tai määrä ei ole tiedossa. Pakolliseen varaukseen liittyy aina epävarmuus määrästä tai toteutumisajankohdasta. Mikäli menetyksen tai menon määrä ja toteutumisajankohta ovat tiedossa, tehdään kirjaus taseeseen siirtovelkoihin. (Karttunen 2011, 40.) Taulukosta 1 nähdään jaottelu pakollisen varauksen ja siirtovelkojen välillä. Taulukossa on esitetty pakollisen varauksen edellytykset ja niiden varmuustekijät. Taulukosta nähdään millaisessa tilanteessa teh-

dään pakollinen varaus tilinpäätökseen, milloin kyseessä on siirtovelka ja milloin tapahtumaa ei tarvitse huomioida ollenkaan.

TAULUKKO 1. Pakollisten varausten edellytykset (Fredriksson ym. 2008, 321)

Velvoite	Määrä	Toteutumisaikajankohta	Luokittelu
Varma	Epävarma	Tiedossa	Pakollinen varaus
Varma	Varma	Epävarma	Pakollinen varaus
Varma	Epävarma	Epävarma	Pakollinen varaus
Varma	Varma	Varma	Siirtovelka
Todennäköinen	Epävarma	Varma	Pakollinen varaus
Todennäköinen	Varma	Epävarma	Pakollinen varaus
Todennäköinen	Epävarma	Epävarma	Pakollinen varaus
Todennäköinen	Varma	Varma	Siirtovelka
Mahdollinen	Epävarma	Epävarma	Rajalla/liitetietomerkinä
Epätodennäköinen	Epävarma	Epävarma	Ei huomioida

Niin sanotut piilovaraukset on pyritty kieltämään sillä, että pakollisten varausten avulla ei saa alentaa omaisuuserien arvoja. Pakollisten varausten kanssa on myös noudatettava varovaisuuden periaatetta eli pakollista varausta ei saa tehdä suurempana kuin on tarpeellista. Pakollisen varauksen tunnusmerkkejä eivät täytä hankintamenoista kirjattavat poistot ja arvonalentumiset, sillä ne ovat jo toteutuneen hankintamenon kuluksi kirjaimista suoriteperusteisesti. Taseen vastaaviin merkityn erän arvon alenemisen kirjaus ei myöskään ole pakollinen varaus, sillä arvon alentuminen tulee vähentää kyseisen erän kirjanpitoarvosta. (Karttunen 2011, 40.) Pakollinen varaus on siis velka, joka syntyy, kun maksuvelvoite on tilinpäätöshetkellä tiedossa, mutta tarkkaa määrää tai ajankohtaa ei tiedetä. Pääsääntöisesti pakollinen varaus ei ole vähennyskelpoinen verotuksessa sen epävarmuustekijöiden vuoksi. Pakolliset varaukset ovat taseessa velkoja ja tuloslaskelmassa joko liiketoiminnan muita kuluja tai satunnaisia kuluja. (Karttunen 2011, 167–168.)

Esimerkki (Tomperi & Keskinen 2011, 23, muokattu)

Rakennusliike on jo luovuttanut urakkatyönä tehdyn rakennuksen. Urakkasopimuksen mukaan rakennusliike on velvollinen korjaamaan ilman erillistä maksua virheet, jotka ilmenevät takuuajan aikana eli vuoden kuluessa. Tilinpäätöshetkellä rakennusliike arvioi takuukorjauksista johtuvien menojen määräksi yhteensä 20 000 euroa. Korjaustyöt

rakennusliike tulee teettämään alihankintana. Tilinpäätökseen tehdään arvioidusta määrästä pakollinen varaus, koska määrä on epävarma.

	Ulkopuoliset palvelut	Takuuvaraus
Pakollinen varaus	20 000	20 000

Kirjanpitolain 5 luku 15 § säättää, että tilinpäätökseen saadaan tehdä investointi-, toiminta- tai muu sellainen varaus. Tätä varausta kutsutaan vapaaehtoiseksi varaukseksi. Vapaaehtoisen varauksen edellytyksenä on verotukseen perustava syy. Täten kirjanpitoon saa tehdä vain sellaisia vapaaehtoisia varauksia, jotka hyväksytään myös verotuksessa. Vapaaehtoisen varauksen tekemisen tarkoituksena on vaikuttaa verotettavaan tuloon. Vapaaehtoisilla varauksilla voi siis tietyin edellytyksin tasoittaa hyvien ja huonojen vuosien tulosta. Tuloslaskelmassa vapaaehtoisten varausten muutos esitetään kohdassa Tilinpäätössiirrot. Vapaaehtoinen varaus esitetään taseessa vastaavissa kohdassa Tilinpäätössiirtojen kertymä, Vapaaehtoiset varaukset. (Tomperi & Keskinen 2011, 21–22.)

Tyypillisin vapaaehtoinen varaus on toimintavaraus. Toimintavarauksen voivat tehdä vain yksityinen elinkeinonharjoittaja, avoimet yhtiöt ja kommandiittiyhtiöt, jos niiden yhtiömiehinä ei ole muita kuin luonnollisia henkilöitä. Verotuksessa varaus on vähennyskelpoinen, jos sen määrä on tilinpäätöksessä enintään 30 prosenttia tilinpäätöstä edeltäneiden 12 kuukauden aikana maksettujen ennakonpidätysten alaisten palkkojen määrästä. Päättäneen tilikauden verotukseen ja tulokseen vaikuttaa varauksen muutos. Varauksen lisääminen pienentää voittoa ja verotettavaa tuloa. Toimintavarausta joudutaan purkamaan, jos varaus on edeltäneessä tilinpäätöksessä tehty täysimääräisenä ja palkkasumma on seuraavalla tilikaudella pienentynyt. Halutessaan varauksen voi purkaa milloin vain. (Tomperi & Keskinen 2011, 21.) Toimintavaraus on kuitenkin pakko purkaa, kun verovelvollinen lopettaa elinkeinotoiminnan tai henkilöyhtiön yhtiömieheksi tulee osakeyhtiö tai toinen henkilöyhtiö. Toimintavaraus täytyy purkaa myös ennen kuin yksityinen elinkeinonharjoittaja tai henkilöyhtiö muutetaan osakeyhtiöksi. (Tomperi 2013, 124.)

Esimerkki (Tomperi & Keskinen 2011, 21–22, muokattu)

1. tilinpäätöksessä yritys tekee toimintavarauksen täysimääräisenä. Aikaisempaan varaukseen yrityksellä ei ole. Tilinpäätöstä edeltäneiden 12 kuukauden aikana yritys on maksanut ennakonpidätyksen alaisia palkkoja yhteensä 150 000 euroa. Kirjattava toimintavaraus on tällöin 45 000 euroa.

2. tilinpäätöksessä yritys tekee toimintavarauksen myös täysimääräisenä. Tilinpäätöstä edeltäneiden 12 kuukauden maksetut ennakonpidätyksen alaiset palkat ovat yhteensä 200 000 euroa. Toimintavarausta saa tällöin olla tilinpäätöksessä 60 000 euroa. Koska aikaisempi toimintavaraus on 45 000 euroa, saa yritys kirjata tilinpäätökseen varauksen lisäystä 15 000 euroa.

3. tilinpäätöksessä yritys tekee toimintavarauksen täysimääräisenä. Tilinpäätöstä edeltäneiden 12 kuukauden maksetut ennakonpidätyksen alaiset palkat ovat yhteensä 175 000 euroa. Toimintavarausta saa tällöin olla tilinpäätöksessä 52 500 euroa. Koska aikaisempi toimintavaraus on 60 000 euroa, joutuu yritys purkamaan toimintavarausta 7 500 euroa.

	Varausten muutos	Toimintavaraus	Tuloslaskelma	Tase
1. vuosi				
31.12. Toimintavaraus tehdään	45 000		45 000	
Varauksen muutos tuloslaskelmaan	45 000		45 000	
Toimintavaraus taseeseen		45 000		45 000

2. vuosi				
Alkusaldo			45 000	
31.12. Varauksen lisäys	15 000		15 000	
Varauksen muutos tuloslaskelmaan	15 000		15 000	
Varaus taseeseen		60 000		60 000

3. vuosi				
Alkusaldo			60 000	
31.12. Varauksen vähennys	7 500	7 500		
Varauksen muutos tuloslaskelmaan	7 500		7 500	
Varaus taseeseen		52 500		52 500

Kahden ensimmäisen tilikauden ajan yritys pystyi lisäämään toimintavarausta. Varauksen lisääminen on kuluja, joten yrityksen voitto ja verotettava tulo pieneni. Kolmannella tilikaudella yrityksen palkkasumma pieneni ja varausta jouduttiin purkamaan. Tämän seurauksena yrityksen voitto ja verotettava tulos parani. Voittoon ja verotettavaan tuloon vaikuttaa vain varauksen muutoskirjaus.

3.5 Tilinpäätöksen sisältö

Kirjanpitolain 3 luku 2 § säättää, että tilinpäätöksen tulee antaa oikea ja riittävä kuva kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta tilinpäätöshetkellä. Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen lukijan tulee saada oikea ja riittävä kuva yrityksen toiminnasta ja taloudellisesta tilanteesta. Tätä varten tulee tarpeelliset lisätiedot ilmoittaa liitetiedoissa. Erityisen tärkeää oikean ja riittävän kuvan antaminen on tilanteessa, jossa kirjanpitovelvollisen taloudellinen tilanne on heikentynyt niin, että vieraan pääoman takaisin maksu on vaarantunut tai saattaa vaarantua. Pääsäännön mukaan tilinpäätös ja toimintakertomus tulee laatia neljän kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä. Hakemuksesta KILA voi erityisestä syystä myöntää lisää aikaa tilinpäätöksen valmistumiseen yksittäistapauksissa. (Karttunen 2011, 24.)

Oikean ja riittävän kuvan antaminen on tärkeää, sillä rikoslaissa kirjanpitorikos määritellään oikean ja riittävän kuvan kautta. Kirjanpidon tekijä tai kirjanpitovelvollinen syyllistyy kirjanpitorikokseen, jos hän vaikeuttaa toiminnallaan oikean ja riittävän kuvan saamista. Vaikeuttavaa toimintaa voi olla esimerkiksi liiketapahtumien kirjaamisen tai tilinpäätöksen laatimisen laiminlyönti, väärien tai harhaanjohtavien tietojen kirjaaminen kirjanpitoon tai kirjanpitoaineiston vahingoittaminen. Tilintarkastajan keskeinen tehtävä on antaa lausunto siitä, antaako tilinpäätös ja toimintakertomus oikean ja riittävän kuvan kirjanpitovelvollisen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Oikea ja riittävä kuva tulee varmistaa antamalla tilinpäätöksessä liitetietoja ja tarvittaessa lisätietoja toimintakertomuksessa. (Leppiniemi 2012, 24.)

Kirjanpitolain 3 luvun 1 §:n mukaan kirjanpitovelvollisen on laadittava jokaiselta tilikaudelta tilinpäätös, joka sisältää tilinpäätöspäivän taloudellista asemaa kuvaavan taseen, tuloksen muodostumista kuvaavan tuloslaskelman, rahoituslaskelman varojen hankinnasta ja niiden käytöstä tilikauden aikana sekä taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman liitteenä olevat tiedot eli liitetiedot. Samassa kohdassa säädetään myös, että kustakin taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman erästä on esitettävä vastaava tieto viimeistä edelliseltä tilikaudelta eli vertailutieto. Tällöin tilinpäätöksen lukija näkee mahdolliset muutokset liiketoiminnassa. (Fredriksson ym. 2008, 77–78.)

Kaikki kirjanpitovelvolliset eivät kuitenkaan ole velvollisia laatimaan rahoituslaskelmaa. Laatimisvelvollisuus on aina julkisilla osakeyhtiöillä sekä yksityisellä osakeyhtiöllä ja osuuskunnalla, jos ne luetaan suureksi kirjanpitovelvolliseksi. Tilinpäätökseen tulee liittää myös toimintakertomus, jos kyseessä on suuri kirjanpitovelvollinen. (Fredriksson ym. 2008, 77–78.) Suuri kirjanpitovelvollinen on yritys, jonka päätyneellä ja sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on ylittynyt vähintään kaksi seuraavista rajoista: liikevaihto tai sitä vastaava tuotto 7 300 000 euroa, taseen loppusumma 3 650 000 euroa tai palveluksessa keskimäärin 50 henkilöä (Kirjanpitolaki 3 luku 9 § 2 momentti).

Tilinpäätöksen asiakirjat muodostavat yhtäläisen kokonaisuuden, jota kutsutaan tasekirjaksi. Tasekirjan esittämisjärjestyksen kirjanpitovelvollinen saa itse valita. Järjestys on melko usein kuitenkin seuraava: toimintakertomus (jos tarpeellinen), tase, tuloslaskelma, rahoituslaskelma (jos tarpeellinen), liitetiedot, tilinpäätöksen allekirjoitukset, tilintarkastajien tilinpäätösmerkintä (jos tarpeellinen) ja luettelo kirjanpitokirjoista, tositteiden lajeista sekä niiden säilytystavoista. Suositeltavaa on jättää luettelo kirjanpitokir-

joista, tositteiden lajeista ja niiden säilytystavoista viimeiseksi, sillä se ei ole tasekirjaan virallisesti sisällytettävä osio. Lisäksi tasekirjaan tulee kansilehti sekä sisällysluettelo. Tasekirja sidotaan ja arkistoidaan asianmukaisesti. Tasekirjan ja muiden kirjanpitolukujen (pääkirja, päiväkirja ja tase-erittelyt) säilytysaika on kirjanpitolain 2 luvun 10 §:n mukaan vähintään 10 vuotta tilikauden päättymisestä. Tilikauden tositteet ja muu aineisto on säilytettävä vähintään kuusi vuotta sen vuoden lopusta, jonka aikana tilikausi on päättynyt. (Fredriksson ym. 2008, 73, 78–79.)

Toimintakertomuksen tarkoituksena on kertoa tilikauden aikana tai sen jälkeen tapahtuneet tärkeät tapahtumat ja muut seikat, jotka ovat tarpeellisia yrityksen ja tilinpäätöksen arvioinnissa. Toimintakertomuksessa kerrottavia tietoja ovat esimerkiksi voitonjakoesitys, omien osakkeiden hankkiminen ja myyminen, sulautuminen ja yrityksen konsernisuhteisiin sekä rakenteisiin liittyvät tiedot. Vaikka osuuskunnat ja pienet osakeyhtiöt on vapautettu toimintakertomuksen laatimisesta, tulee niiden esittää vähintään edellä mainitut tiedot liitetiedoissa. (Leppiniemi 2003, 210–211.) Toimintakertomuksessa tulee arvioida kattavasti ja tasapuolisesti kirjanpitovelvollisen toiminnan rakenteeseen ja laajuuteen liittyviä merkittävämpiä epävarmuustekijöitä ja riskejä sekä muita seikkoja, jotka voivat vaikuttaa kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan kehittymiseen. Keskeisimmät liiketoiminnan tunnusluvut tulee esittää tuloksen ja taloudellisen aseman ymmärtämiseksi. Henkilöstöstä, ympäristötekijöistä sekä muista merkityksellisistä seikoista tulee myös esittää tunnusluvut ja muut tiedot. KILA on 12.9.2006 antanut yleisohjeen toimintakertomuksen laatimisesta. Yleisohjeesta saa kattavaa lisäohjeistusta laadintaan. (Fredriksson ym. 2008, 81–82.)

Taseen tehtävänä on kuvata kirjanpitovelvollisen taloudellinen asema tilinpäätöspäivänä (Leppiniemi 2003, 203). Kaikille kirjanpitovelvollisille on yhteinen tasekaava. Pienet kirjanpitovelvolliset voivat kuitenkin laatia lyhennetyn taseen. Tase muodostuu vastaavaa ja vastattavaa puolesta. Arkikielessä voidaan ajatella, että vastaavaa puoli muodostuu varoista ja vastattavaa puoli veloista. Vastaava puoli jaetaan pysyviin vastaaviin ja vaihtuviin vastaaviin. Pysyvät vastaavat ovat aineettomia ja aineellisia hyödykkeitä sekä sijoituksia. Vaihtuvat vastaavat ovat vaihto-omaisuutta, saamisia, rahoitusarvopapereita ja rahoja sekä pankkisaamisia. Nämä kaikki erät ovat yrityksen varallisuutta eli varoja. Vastattavaa puoli koostuu omasta pääomasta ja vieraasta pääomasta eli kirjanpitovelvollisen veloista. Omassa pääomassa on osake-, osuus- tai muu vastaava pääoma, rahastot, edellisten tilikausien voitto / tappio sekä tilikauden voitto / tappio. Vieras pääoma jae-

taan pitkäaikaiseen ja lyhytaikaiseen vieraaseen pääomaan. Vastattavaa puolella on myös tilinpäätössiirtojen kertymä ja pakolliset varaukset. Tilinpäätössiirtojen kertymä sisältää poistoeron ja vapaaehtoiset varaukset. Vastaavaa ja vastattavaa puolien netottaminen ei ole sallittua. Mikäli kirjanpitovelvollisella on saaminen ja velka samalta taholta, tulee taseessa ilmoittaa erikseen sekä saaminen että velka. (Fredriksson ym. 2008, 133–134, 146–148.)

Tuloslaskelman tarkoituksena on osoittaa tilikauden tulos sekä se, miten tilikauden tulokseen on päädytty (Fredriksson ym. 2008, 105). Tuloslaskelman voi laatia joko kululajikohtaisesti tai toimintokohtaisesti. Pienistä kirjanpitovelvollisista suurin osa laati kululajikohtaisen tuloslaskelman. (Leppiniemi 2003, 201.) Lähtökohtaisesti toimintokohtaista tuloslaskelmaa käyttävät teollista valmistustoimintaa harjoittavat kirjanpitovelvolliset. Teollista valmistustoimintaa harjoittavat kirjanpitovelvolliset sisällyttävät vaihto-omaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintamenoon myös kiinteitä menoja. Liiketoiminnan muiden tuottojen ja kulujen esittämisjärjestys on erilainen toimintokohtaisessa tuloslaskelmassa. Muutoin tuloslaskelma on samanlainen kululajikohtaisen tuloslaskelman kanssa. (Fredriksson ym. 2008, 106.)

Liitetiedot laaditaan, jotta voidaan varmistua siitä, että taseen osoittama kuva kirjanpitovelvollisen taloudellisesta asemasta on oikea ja riittävä. Joitakin tuloslaskelman eriä voidaan myös vaihtoehtoisesti esittää liitetiedoissa. Lyhennetyt liitetiedot voivat esittää yksityiset elinkeinonharjoittajat sekä henkilöyhtiöt, joiden yhtiömiehinä ei ole osakeyhtiöitä. Liitetietojen merkitys korostuu taloudellisten ongelmien ilmetessä. Tällöin saatetaan tutkia, onko kirjanpitovelvollinen antanut tilinpäätöksissään oikean ja riittävän kuvan yrityksen taloudellisesta asemasta. Jos tarkasteluissa havaitaan puutteita esimerkiksi vastuutiedoissa, saattaa kyseessä olla jopa kirjanpitorikos. (Leppiniemi 2003, 206–208.)

Liitetiedot ovat tärkeitä myös yrityskaupan yhteydessä. Yrityskaupoissa tilinpäätös on tärkeä tiedon lähde. Mikäli liitetiedoissa havaitaan sellaisia puutteita, jotka olisivat saattaneet vaikuttaa ostajan päätökseen tai kauppahintaan, saattaa puutteiden vuoksi kauppa tulla puretuksi tai ostaja vaatia vahingonkorvauksia. Tällöin ostaja on perustanut kaupapäätöksen väärille tai puutteellisille tiedoille ja ostajalla on täysi oikeus vaatia kaupan purkua tai vahingonkorvauksia menetyksistä. Monesti liitetietoja ei pysty johtamaan kirjanpidosta samalla tavalla kuin tuloslaskelman ja taseen. Tämän vuoksi ulkopuolinen tilitoimisto ei välttämättä pysty kuvaavan oikein ja riittävän tarkasti erityisesti riskeihin

liittyviä liitetietoja. Yrityksen johdon tulisi siis ainakin jollakin tasolla olla selvillä liitetietovaatimuksista, jotta ulkopuolinen tilitoimisto pystyy laatimaan liitetiedot riittävässä laajuudessa. (Leppiniemi 2003, 206–208.)

Kirjanpitolain 3 luku 9 § 1 momentissa säädetään tilinpäätöstietojen rekisteröinnistä Patentti- ja rekisterihallitukselle. Rekisteröintivelvollisia ovat osakeyhtiöt, osuuskunnat ja avoimet yhtiöt sekä kommandiittiyhtiöt, jos niiden vastuunalaisena yhtiömiehenä on joku muu kuin toinen osakeyhtiö tai henkilöyhtiö. Yksityinen elinkeinonharjoittaja on rekisteröintivelvollinen, jos se luetaan suureksi kirjanpitovelvolliseksi. Rekisteröitäviksi toimitettavia tietoja ovat tasekirja ja yhtiökokouksen pöytäkirjanote, jossa on käsitelty tilinpäätös ja sen vahvistaminen, vastuuvapauden myöntäminen asianosaisille, tilikauden tulos ja mahdollinen osingonjako. Jos tilintarkastus täytyy tilintarkastuslain mukaan suorittaa, täytyy rekisteröitäväksi toimittaa myös tilintarkastuskertomus. (Karttunen 2011, 28.)

Verohallinto toimittaa tilinpäätöstiedot Patentti- ja rekisterihallitukseen julkaistavaksi niiden yhteisöjen osalta, jotka jättävät veroilmoituksen 6B (osakeyhtiöt ja osuuskunnat) tai 4 (ei-keskinäiset kiinteistöyhtiöt). Patentti- ja rekisterihallitus julkaisee tilinpäätöstiedot kaupparekisterissä. Helpointa on ilmoittaa tilinpäätöstiedot sähköisellä palvelulla tuloveroilmoituksen antamisen yhteydessä. Verohallinto toimittaa eteenpäin ne tilinpäätöstiedot, jotka tuloveroilmoituksen jättäjä on nimennyt välitettäväksi. Jos tilinpäätöstiedot toimitetaan paperilla tai niitä täytyy jälkikäteen täydentää, täytyy Verohallinnon lomake 63 antaa kansilehtenä. Tilinpäätösasiakirjat ja lomake 63 nidotaan yhteen. Mikäli tuloveroilmoituksen jättämishetkeen mennessä ei ole saatavilla kaikkia rekisteröitäväksi vaadittavia asiakirjoja, tulee ne toimittaa jälkikäteen lomakkeen 63 avulla. Täydennys täytyy tehdä välittömästi kun puuttuvat asiakirjat on saatu. (Verohallinto 2013d.)

4 ARVONLISÄVEROTUS

Kirjanpitäjän työssä arvonlisävero ja siihen liittyvät säädökset ovat tärkeä osa päivittäistä työtä. Kirjanpitäjä pohtii päivittäin erilaisia arvonlisäverotukseen liittyviä kysymyksiä. Esimerkiksi arvonlisäveron vähennysoikeus ja sen rajoitukset aiheuttavat paljon ongelmakohtia, joissa täytyy osata soveltaa lainsäädäntöä. Ulkomaan kaupan säädökset arvonlisäverotuksen osalta ovat myös omalla tavallaan haasteellisia. Kirjanpitäjän tulee tuntea hyvin arvonlisäverolaki ja osata soveltaa sitä.

Suomessa tavaroiden ja palveluiden myyntiä liiketoimintana harjoittava yritys on pääsääntönsä mukaan arvonlisäverovelvollinen. Tällöin yritykselle tulee velvollisuus ilmoittaa arvonlisäverollisten rekisteriin. Pääsääntöisesti liiketoimintana pidetään ansiotarkoituksessa tapahtuvaa myyntiä, johon kuuluu voiton tavoittelu ja kilpailu muiden vastaavien toimijoiden kanssa. Liiketoiminnaksi ei katsota yksittäistä myyntitapahtumaa, vaan tärkeätä on toiminnan jatkuvuus. Kun liiketoiminnan edellytykset täyttyvät, tulee yrityksestä arvonlisäverovelvollinen. Käytännössä se merkitsee arvonlisäveron suorittamista myynnistä ja arvonlisäveron vähentämistä verollisen toiminnan ostoista. Arvonlisäverovelvollisella on velvollisuus ilmoittaa kausiveroilmoituksella tiedot arvonlisäverollisesta toiminnasta ja maksaa oma-aloitteisesti arvonlisäverot Verohallinnolle. (Joki-Korpela ym. 2012, 13–14.)

Arvonlisäverolaki (1501/1993) säätelee poikkeuksista arvonlisäverolliseen toimintaan. Arvonlisäverolain 34 §:n mukaan yritys ei ole arvonlisäverovelvollinen, jos se esimerkiksi myy vain terveystalvituksia, jotka on säädetty verottomaksi palveluksi. (Joki-Korpela ym. 2012, 13.)

4.1 Tavaroiden myynti

Liiketoiminnan muodossa tapahtuva tavaroiden myynti on pääsääntöisesti arvonlisäverollista toimintaa. Tavarana pidetään fyysisiä esineitä ja energiaa, kuten kaasua ja sähköä. (Joki-Korpela ym. 2012, 39.) Arvonlisäverolain 18 §:n mukaan tavarantoiminnan myynnillä tarkoitetaan tavarantoiminnan omistusoikeuden luovuttamista vastiketta vastaan. Pääsääntöisesti tämä tarkoittaa sitä, että myyjä saa ostajalta rahallisen korvauksen ostajalle luovuttamastaan tavarasta. Tähän rahalliseen korvaukseen kuuluu arvonlisävero. Myyjän ja ostajan ollessa arvonlisäverovelvollisia myyjällä on velvollisuus tilittää arvonlisävero

Verohallinnolle ja ostajalla on oikeus vähentää arvonlisävero omassa verotuksessaan. (Joki-Korpela ym. 2012, 40–41.) Joskus rajanveto tavarahan ja palvelun välillä on hankalaa. Tavarahan valmistaminen katsotaan palvelun myynniksi, jos valmistaja valmistaa tavarahan ostajan ostamista materiaaleista. Mikäli vain osa valmistusmateriaaleista tulee ostajalta, täytyy ratkaista tapauskohtaisesti, onko myynti palvelun vai tavarahan myyntiä. (Kallio, Nielsen, Ojala & Säaskilahti 2013, 118.)

Tavaroiden myynti voidaan jakaa verotuksellisesti neljään ryhmään. Nämä neljä ryhmää ovat tavaroiden myynti Suomessa, tavaroiden myynti EU-maihin, tavaroiden myynti EU:n ulkopuolisiin maihin ja tavaroiden myynti ulkomailla. Myynnin sijoittuminen tiettyyn ryhmään määräytyy sen perusteella, missä tavara sijaitsee myyntihetkellä ja mihin tavara kuljetetaan myyntiin liittyen. Olennaista ei siis ole se, missä maassa myyjä tai ostaja sijaitsee. Jotta myyjä osaa käsitellä tavaroiden myynnin verotuksellisesti oikein ja laatia myyntilaskun oikein, myyjän tulee selvittää tavarahan myynnin sijoittuminen yhteen neljästä ryhmästä. Kotimaan myynti on pääsääntöisesti arvonlisäverollista. Tavaroiden myynti ulkomaille voi olla verotonta yhteisömyyntiä tai verotonta vientiä, jos myynti täyttää vaadittavat edellytykset. Mikäli ne eivät täyty, myynti on normaalia kotimaan myyntiä. (Joki-Korpela ym. 2012, 40–41.)

4.1.1 Kotimaat

Myyjän luovuttaessa tavarat ostajalle Suomessa tavarahan myynnin katsotaan olevan kotimaan myyntiä. Verokäsittelyyn ei vaikuta, laskutetaanko myynnistä ulkomaista vai suomalaista yritystä. Vaikka myyjä olisi ulkomainen, tavarahan myynti on verollista kotimaan myyntiä, koska tavarahan luovutus on tapahtunut Suomessa. Mikäli ulkomainen myyjä ei ole hakeutunut arvonlisäverolliseksi Suomessa, eikä myyjällä ole Suomessa kiinteää toimipaikkaa, verovelvollisuus tulee suomalaiselle ostajalle. Tällöin puhutaan käännetyistä verovelvollisuudesta, koska ostajalla on velvollisuus ilmoittaa myynnin arvonlisävero myyjän puolesta. Jos tavara tulee ostajalle vähennyskelpoiseen käyttöön, arvonlisävero on ostajalle vähennyskelpoista. Tässä tapauksessa ostajalla on lähinnä raportointivelvollisuus kausiveroilmoituksella. (Joki-Korpela ym. 2012, 42.)

Esimerkki (Joki-Korpela ym. 2012, 44–45, muokattu)

Suomalainen yhtiö A myy tavaraa ruotsalaiselle yhtiölle B. B myy tavarat edelleen suomalaiselle yhtiölle C. Yhtiön A varasto sijaitsee Oulussa, josta tavarat kuljetaan yh-

tiön C varastoon Haminaan. A laskuttaa ruotsalaista yhtiötä B, joka laskuttaa suomalaisia yhtiötä C. Yhtiöt A ja C ovat arvonlisäverovelvollisia Suomessa. Yhtiö B on hakeutunut arvonlisäverolliseksi Suomessa. Miten arvonlisäverokäsittely tapahtuu tavaran myynnissä?

Suomalaisen yhtiön A myynti ruotsalaiselle yhtiölle B on normaali kotimaan myynti. Kyseessä ei ole yhteisömyynti, koska tavaroita ei viedä myyntiin liittyen pois Suomesta. Tällöin yhtiö A tilittää myynnistä normaalin kotimaan myynnin arvonlisäveron, sekä yhtiö B saa vähentää arvonlisäveron normaalien säännösten mukaisesti. Ruotsalainen yhtiö B laskuttaa suomalaista yhtiötä C verollisena. B tilittää myynnistä normaalin säännösten mukaan arvonlisäveron ja C saa vähentää arvonlisäveron tavaroiden tullessa vähennyskelpoiseen käyttöön.

Jos ruotsalaisella yhtiöllä B ei olekaan kiinteää toimipaikkaa Suomessa, joka osallistuu myyntiin, eikä B ole hakeutunut arvonlisäverovelvolliseksi Suomessa, miten arvonlisäverokäsittely silloin menee? Suomalaisen yhtiön A osalta tilanne on edelleen sama. Ruotsalainen yhtiö B hakee A:n laskuttaman arvonlisäveron takaisin ulkomaalaispalautuksena ja laskuttaa yhtiötä C verottomana. C:lle tulee käännetty verovelvollisuus eli C maksaa Suomen arvonlisäveron ostosta ja vähentää samansuuruisen summan, mikäli tavarat tulevat vähennyskelpoiseen käyttöön. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että C ilmoittaa veron valvontailmoituksella kohdissa ”Vero kotimaan myynnistä” ja ”Kohde kuukauden vähennettävä vero”.

Suomalaisen myyjän A kannalta ei siis ole merkitystä sillä, onko ruotsalainen yhtiö B hakeutunut arvonlisäverovelvolliseksi Suomessa vai ei. Olennaista on vain se, että tavarat ovat koko myynnin ajan Suomessa ja kuuluvat Suomen arvonlisäverotuksen piiriin. Ruotsalaisen myyjän B ja suomalaisen ostajan C kannalta oleellista on määrittää myynnin arvonlisäveron suorittamisvelvollisuus.

Arvonlisäverotuksessa Ahvenanmaa rinnastetaan EU:n ulkopuolisiin maihin. Lähtökohtaisesti tavaroiden myynti Ahvenanmaalle on verotonta vientiä. Myös tavaran myynti Ahvenanmaalta Manner-Suomeen on verotonta vientiä. Vienti on verotonta vain silloin kun tavara kuljetaan myyntiä varten Manner-Suomesta Ahvenanmaalle tai Ahvenanmaalta Manner-Suomeen. Myynti on normaalia kotimaan myyntiä, jos tavara sijaitsee Ahvenanmaalla myyntihetkellä. Tavaran tuonti taas on lähtökohtaisesti verollinen tapahtuma, jonka veron maksaa tavaran maahantuojatullille tuonnin yhteydessä. Ahvenanmaa on EU:n ulkopuolinen maa myös muille EU-maille. (Joki-Korpela ym. 2012, 46.)

4.1.2 EU-maat

EU-maissa tapahtuvaa tavaroiden kauppaa kutsutaan myös yhteisökaupaksi tai sisäkaupaksi. Yhteisömyynniksi katsotaan tilanne, jossa tavara kuljetaan toisesta jäsenvaltiosta toiseen jäsenvaltioon. Merkitystä ei ole, kuka kuljetuksen hoitaa. (Murtomäki 2010,

128.) Arvonlisäverolain 63 § 3 momentissa säädetään, että yhteisömyynnillä tarkoitetaan myös tilannetta, kun myyty tavara kuljetetaan jäsenvaltiosta toiseen ja myyjä joko itse tai alihankkijaa käyttäen kokoaa tai asentaa myydyt tavarat. Tällöin myynnin katsotaan tapahtuneen siinä maassa, jossa tavarat kokoonpano tai asennus on suoritettu. Tällöin myyntiin sovelletaan kohdemaan arvonlisäverosäännöksiä. Arvonlisävero-kohtelun osalta oleellisia ovat vain määränpäämaan arvonlisäverosäännökset. Suomesta toiseen EU-maahan suoritettavasta myynnistä ja asennuksesta ei suoriteta arvonlisäveroa Suomeen edes silloin, kun asiakas on suomalainen. (Kallio ym. 2013, 309–310.)

Myyjän täytyy pystyä todistamaan, että tavara on kuljetettu jäsenvaltiosta toiseen. Todistamista varten myyjän on hyvä säilyttää kuljetusasiakirjat. Myyjän ja ostajan arvonlisäverotunnisteet tulee merkata yhteisömyyntiä koskeviin laskuihin. Myynnin verottomuus täytyy myös merkata laskuun. Laskuun voidaan tehdä esimerkiksi merkintä ”Alv 0 % yhteisömyynti” tai ”VAT 0 % Intra-Community supply”. Myyjän ei tarvitse suorittaa myynnistä arvonlisäveroa. Ostaja suorittaa veron myydystä tavarasta oman maan arvonlisäverosäännösten mukaan. Tavara tulee siis verotetuksi kohdemaassa. (Murto-mäki 2010, 129.)

Esimerkki (Murto-mäki 2010, 129, muokattu)

Suomalainen yritys myy tavarat hollantilaiselle yritykselle. Tavara kuljetetaan ostajalle Suomesta Hollantiin. Myyjä suorittaa tavarat kokoonpanon ja asennuksen Hollannissa. Myyjä merkitsee myyntilaskuun oman ja ostajan arvonlisäverotunnukset. Suomalaisen myyjän kannalta kyseessä on veroton yhteisömyynti. Kausiveroilmoitukselle myynti laitetaan kohtaan ”311 tavarat myynti muihin EU-maihin”. Hollantilaisen ostajan kannalta kyseessä on yhteisöhankinta ja hän suorittaa tavarat verot Hollannin arvonlisäverosäännösten mukaisesti.

Yhteisömyyntiä koskevat säännökset koskevat vain tavarakauppaa. Palvelun myynti ei ole yhteisömyyntiä, vaikka palvelu myytäisiin jäsenvaltiosta toiseen jäsenvaltioon. (Murto-mäki 2010, 129.) Yhteisömyynnissä oleellista on tavarat kuljetus jäsenvaltioiden välillä. Esimerkiksi ruotsalaiselta yhtiöltä laskutettava myynti ei ole yhteisömyyntiä, jos tavara ei myyntiin liittyen liiku pois Suomesta tai jos tavara kuljetaan myyntiin liittyen EU:n ulkopuolisiin maihin. Oleellista on myös ostajan arvonlisäverovelvollisuus toisessa EU-maassa. Myyjän täytyy pystyä varmistamaan, että ostaja on rekisteröitynyt arvonlisäverovelvolliseksi muussa maassa kuin tavarat myyntimaassa. Käytännössä asia varmistetaan selvittämällä ostajan arvonlisäverotunnus. Mikäli tavara kuljetaan Tanskaan arvonlisäverottomalle ostajalle, kyseessä ei ole yhteisömyynti. Tällöin suomalai-

nen myyjä laskuttaa kaupan kotimaan kaupan ehtojen mukaan ja maksaa arvonlisäveron Suomen säännösten perusteella. (Joki-Korpela 2012, 47, 50.)

Ketjukauppa on tilanne, jossa tavara myydään kahteen tai useampaan kertaan peräkkäin, mutta tavara kuljetaan suoraan alkuperäiseltä myyjältä lopulliselle ostajalle. Yleisin ketjukaupan tilanne on kolmikantakauppa. Kolmikantakaupassa tavara myydään kaksi kertaa peräkkäin. Tavara kuitenkin kuljetaan suoraan alkuperäiseltä myyjältä lopulliselle ostajalle. Kolmikantakaupassa kaikki osapuolet ovat verovelvollisia eri jäsenmaissa. (Kallio ym. 2013, 395.) Normaaaleista yhteisöhankinnan myyntimaasäännöksistä poiketaan ketjukappatilanteissa. Kolmikantakaupassa verotus tapahtuu aina kuljetuksen lopullisessa päättymisvaltiossa. (Murtomäki 2010, 137.)

Esimerkki (Joki-Korpela ym. 2012, 55–57, muokattu)

Kolmikantakaupan osapuolina ovat Yritys Suomi A, Yritys Tanska B ja Yritys Belgia C. Yritys Suomi A myy tavaran Yritys Tanska B:lle, joka myy sen edelleen Yritys Belgia C:lle. Tavara kuljetetaan suoraan Yritys Suomi A:ltä Yritys Belgia C:lle. Yritys Suomi A:n kannalta tilanne on normaali yhteisömyynti. Yritys Tanska B:n tulisi normaalissa yhteisökauppatilanteessa rekisteröityä arvonlisäverovelvolliseksi Belgiaan, sillä tavara kuljetetaan suoraan sinne. Kolmikantakaupassa säädöksiä on kuitenkin helpotettu, joten Yritys Tanska B:n ei tarvitse rekisteröintiä tehdä. Yritys Tanska B ei siis käsittele ostoaan verollisena yhteisöhankintana eikä myyntiä Yritys Belgia C:lle yhteisömyyntinä. Yritys Tanska B:n tulee sen sijaan merkitä laskuun, että kyseessä on kolmikantakaupassa sovellettava yksinkertaistamismenettely. Laskuun vaadittavat merkinnät eroavat hieman eri EU-maiden välillä. Suomessa laskuun merkitään ”kolmikantakauppa” tai ”triangulation” sekä tässä tapauksessa Yritys Tanska B:n ja Yritys Belgia C:n arvonlisäverotunnukset. Yritys Belgia C käsittelee oston yhteisöhankintana.

Yritys Suomi A ilmoittaa yhteisömyynnin sekä kausiveroilmoituksella että yhteenvetoilmoituksella. Kohdemaaksi Intrastat-ilmoitukseen merkitään kuljetuksen päättymisvaltio eli Belgia. Yritys Suomi A:n tulee säilyttää kirjanpidossa kuljetuksen todentavat asiakirjat. Yritys Suomi A:n tulee merkitä laskuun oman ALV-tunnuksen lisäksi Yritys Tanska B:n ALV-tunnus. Laskuun tarvitaan myös maininta yhteisömyynnistä.

Yritys Tanska B ilmoittaa myynnin Belgiaan yhteenvetoilmoituksella Tanskan säännösten mukaisesti. Yritys Belgia C käsittelee oston Belgian säännösten mukaisesti eli verollisena yhteisöhankintana Tanskasta.

Kolmikantakaupan säännöksiä sovelletaan vain EU-maiden välillä. Mikäli suomalainen yhtiö myy tavaraa ruotsalaiselle yhtiölle, siten että tavara kuljetaan suoraan Suomesta Norjaan, kyseessä ei ole kolmikantakauppa. Kolmikantakaupan edellytykset eivät täyty, sillä kaupan yksi osapuoli ei sijaitse EU-maassa. Tällaisessa tilanteessa suomalaisen yhtiön myynti on vientiä EU:n ulkopuolisiin maihin. (Joki-Korpela ym. 2012, 59.)

4.1.3 EU:n ulkopuoliset maat

Tavaran myyntiä EU:n ulkopuolisiin maihin kutsutaan tavaran vienniksi. Tavaran vienti on verotonta myyntiä, joten säännökset sen suhteen ovat tarkat. Tavaran vienti tarkoittaa, että tavara on myös toimitettu EU:n ulkopuolelle. Pelkästään tavaran laskuttaminen EU:n ulkopuolelta ei riitä tavaran vienniksi. Myöskään pelkkä tavaran toimitus EU:n ulkopuolelle ei automaattisesti tarkoita myynnin verottomuutta. (Kallio ym. 2013, 361.)

Arvonlisäverolain 70 § ohjeistaa, että veroa ei suoriteta myynneistä silloin, kun tavara kuljetaan EU:n ulkopuolelle myyjän toimesta tai hänen antamasta toimeksiannostaan. Veroa ei suoriteta myöskään tilanteessa, jossa kuljetus tapahtuu ostajan toimeksiannosta itsenäistä kuljetusliikettä käyttäen. Oleellista on, että EU:n ulkopuolelle kuljettaminen tapahtuu myyjän toimesta tai myyjän/ostajan toimeksiannosta. Oleellista on myös, että tavara luovutetaan ostajan hallintaan vasta, kun tavara on poistunut EU:n alueelta. Kun ostaja hoitaa kuljetuksen, tavaroita ei saa luovuttaa suoraan ostajalle EU:n alueella, vaan ainoastaan ostajan määräämän itsenäisen kuljetusliikkeen hallintaan. Tällaisessa vientikaupan perustilanteessa voidaan tavaran myynti käsitellä verottomana myyntinä. (Kallio ym. 2013, 362, 364.)

Esimerkki (Joki-Korpela ym. 2012, 65, muokattu)

Suomalainen yritys toimittaa tavaroita Norjaan. Kuljetuksesta huolehtii myyjän toimeksiannosta ulkopuolinen kuljetusliike, joka luovuttaa tavarat ostajalle vasta Norjassa. Tässä tapauksessa täyttyvät verottoman myynnin edellytykset eli tavara kuljetaan Suomesta EU:n ulkopuolelle, kuljetuksesta huolehtii kuljetusliike myyjän toimeksiannosta ja tavara luovutetaan ostajalle EU:n ulkopuolella. Kuljetusliike laskuttaa kuljetuksesta myyjää verottomana, sillä kuljetus suuntautuu EU:n ulkopuolelle. Tulli-ilmoitukseen tavaran viejäksi merkitään suomalainen yritys. Suomalainen yritys raportoi myynnin nollaverokannanalaisena liikevaihtona kausiveroilmoituksella kohdassa 309.

Vuodesta 2013 alkaen verotonta myyntiä koskevassa laskussa ei ole tarvinnut olla merkintää myynnin verottomuuden perusteesta. Laskuihin riittää merkintä myynnin verottomuudesta, esimerkiksi ”Veroton myynti”. Verohallinto suosittelee kuitenkin, että epäselvyyksien välttämiseksi laskuihin laitetaan merkintä ”ALV 0 %, veroton myynti EU:n ulkopuolelle” tai ”ALV 70 §”. (Kallio ym. 2013, 363.) Kirjanpidossa myyjän täytyy säilyttää selvitys siitä, että myyty tavara on viety EU:n ulkopuolelle. Selvityksen avulla varmistetaan, että myynti voidaan käsitellä verottomana vientinä. Ilman selvitystä myynti on kotimaan myyntiä. (Murtomäki 2010, 144.) Riittävä selvitys on tullin lähet-

tämä sähköinen vahvistus tavaran poistumisesta EU:n alueelta. Mikäli tavara lähetetään postitse, riittää selvitykseksi vienti-ilmoitus. Jos tulli-ilmoituksia ei lähetyksessä käytetä, tulee myyjän säilyttää postin antama kuitti näyttönä EU:n ulkopuoliseen kuljetukseen. (Joki-Korpela ym. 2012, 64.)

Ostajan vastatessa tavaran kuljetuksesta EU:n ulkopuolelle tulee myyjän huolehtia, että hän saa vahvistuksen tavaran kuljettamisesta omaa kirjanpitoaan varten. Vahvistuksen lisäksi myyjän täytyy pystyä osoittamaan, että kuljetuksen on hoitanut ulkopuolinen kuljetusliike ostajan toimesta. Todentamiseen käyvät rahtikirjat tai laskukopio ostajalle lähetetystä laskusta. Edellytyksenä verottomuudelle on, että tavarat kuljetaan suoraan EU:n ulkopuolelle. Välivarastointi voi aiheuttaa kuljetuksen keskeyttämisen, jolloin kyseessä ei ole enää veroton vienti. Kuljetus ei kuitenkaan keskeydy, jos välivarastointi suoritetaan kuljetusteknisistä syistä sen jälkeen, kun tavarat on luovutettu kuljetusliikkeen haltuun. (Joki-Korpela ym. 2012, 69.)

Esimerkki (Joki-Korpela ym. 2012, 70–71, muokattu)

Tavaroita myydään Suomesta Venäjälle. Kuljetus tapahtuu jälleenmyyjän varaston kautta Suomessa ja sieltä Venäjälle. Jälleenmyyjä noutaa tavarat myyjän tehtaalta ja kuljettaa ne omaan varastoonsa odottamaan vientiä Venäjälle. Venäjälle viennin varmistuttua kuljetusliike noutaa tavarat jälleenmyyjän varastosta ja kuljettaa ne jälleenmyyjän toimeksiannosta Venäjälle. Jälleenmyyjä toimii tavaroiden viejänä ja myyjänä EU:n ulkopuolelle eli Venäjälle.

Myynti alkuperäiseltä myyjältä jälleenmyyjälle ei ole veroton myynti EU:n ulkopuolelle, sillä tavarat on luovutettu jälleenmyyjän haltuun, joka kuljettaa ne Suomessa sijaitsevaan omaan varastoon. Verottomuus olisi edellyttänyt, että tavarat olisi luovutettu suoraan itsenäisen kuljetusliikkeen haltuun ja kuljetettu suoraan EU:n ulkopuolelle. Alkuperäisen myyjän ja jälleenmyyjän välinen kauppa on siis normaali kotimaan kauppa. Vastaavasti myynti jälleenmyyjältä venäläiselle ostajalle täyttää verottomuuden edellytykset, joten tämä myyntitapahtuma on veroton myynti EU:n ulkopuolelle.

4.1.4 Erityistilanteita

Käytettyjen tavaroiden kauppa on pääosin verotonta, sillä käytetyt tavarat ostetaan yleensä henkilöltä, joka ei ole arvonlisäverovelvollinen. Käytetyn tavaran hankinta toiselta verovelvolliselta on verotonta, kun ostettava tavara on ollut myyvän yrityksen vähennyskelvottomassa käytössä. Esimerkiksi työsuhdeautot ovat tällaisia tavaroita. Yritys, joka tekee kauppaa käytetyillä tavaroilla, voi valita soveltaako arvonlisäverotuksessa erityistä marginaaliverotusta vai normaalia menettelyä. Normaalisissa menettelyissä

hankintaan ei sisälly vähennettävää arvonlisäveroa vaan kyseessä on veroton osto. Myyjän ollessa verovelvollinen tulee myyntihetkellä maksettavaksi arvonlisävero koko myyntihinnasta eli kyseessä on normaali myyntitapahtuma. Mikäli tavara tulee verovelvollisen ostajan vähennyskelpoiseen käyttöön, ostaja saa vähentää tavaran hinnasta maksamansa arvonlisäveron. (Tomperi 2011, 247.)

Marginaaliverotusmenettelyssä käytetyn tavaran kauppaa käyvä yritys maksaa arvonlisäveron osto- ja myyntihinnan välisestä erotuksesta eli marginaalista. Verottomalle ostajalle tämä menettely on edullisempi, sillä ostohintaa rasittaa pienempi arvonlisävero. Kun käytetty tavara myydään edelleen marginaaliverotusmenettelyllä, tulee laskuun merkitä ”Marginaaliverotus, ei sisällä vähennettävää veroa”. Verovelvollisen ostajan näkökulmasta kyseessä on veroton ostotapahtuma, jolloin mitään vähennysoikeutta tavarasta ei ole. Mikäli ostaja ostaa käytetyn tavaran myydäkseen sen eteenpäin, saa ostaja soveltaa omassa arvonlisäverotuksessaan marginaaliveromenettelyä. Marginaaliverotettavien tavaroiden myynnit ja ostot tulee kirjanpidossa kirjata omille tileilleen. Näiden tilien erotus on marginaali, josta arvonlisävero lasketaan kalenterikuukausittain. Yritys voi halutessaan laskea arvonlisäveron marginaalin myös esinekohtaisesti. (Tomperi 2011, 248.)

Esimerkki (Verohallinto 2013b, muokattu)

Yritys ostaa ja myy eteenpäin käytetyn auton marginaaliveromenettelyä soveltaen. Ostohinta autolle on 1 000 €. Ostohinnasta ei saa vähentää arvonlisäveroa vaan se kirjataan kirjanpidossa käytettyjen tavaroiden ostot -tilille. Myyntihinta autolle on 1 124 €. Marginaali tässä tapauksessa on 124 €. Tästä summasta myyvä yritys tilittää arvonlisäveron eli 24 €.

KILA on antanut lausunnon 1779/2006 marginaaliveromenettelyä soveltavan yrityksen kirjanpidon kirjauksista. Lausunnossa sanotaan, että myynnit ja ostot tulee kirjata omille kirjanpidon tileilleen bruttomääräisinä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että käytetään käytettyjen tavaroiden ostot ja käytettyjen tavaroiden myynnit -tilejä. Lausunnon mukaan myynnin vähennyseräksi kirjanpitoon kirjataan myyntiä vastaava veron määrä. Yllä oleva esimerkki kirjataan myynnin osalta kirjanpitoon seuraavasti:

Pankki	Käytettyjen tavaroiden myynti	Myynnin alv-velka
1124	1124	
	124	24
	100	

Arvonlisäverolain 21 § säätelee, että tavaran omaan käyttöön ottamisella tarkoitetaan tavaran ottamista yksityiseen kulutukseen tai tavaran luovuttamista vastikkeetta. Jotta yksityisestä kulutuksesta maksettaisiin verojärjestelmän edellyttämä vero, tulee yksityiseen käyttöön otetuista tavaroista tilittää verot. Tämä siinä tapauksessa, kun yksityiskäyttöön otetaan tavaraa, joka on ensisijaisesti hankittu vähennyskelpoiseen käyttöön tai valmistettu itse verollisessa toiminnassa. Tavaran ottaminen yksityiseen kulutukseen koskee käytännössä vain yksityisiä elinkeinonharjoittajia sekä henkilöyhtiöitä. Osakeyhtiöllä ei ole omaa ”yksityistä kulutusta”. Tällöin tavaroiden luovuttaminen yksityiskäyttöön esimerkiksi omistajille ja henkilöstölle tapahtuu normaalina myyntinä, myyntinä alemmalla hinnalla tai vastikkeettomana. (Kallio ym. 2013, 150–151.)

Käytännössä oman käytön verotus tarkoittaa, että yhtiö maksaa tavaran luovutuksen perusteella veroa, vaikka yhtiölle ei kerry luovutuksesta myyntituottoja. Perustilanteessa tämä tarkoittaa yhtiön tavarasta aikaisemmin tehdyn ostovähennyksen palauttamista. Mikäli tavara luovutetaan normaalilla tai alemmalla myyntihinnalla, tilitetään tästä verot normaalin myynnin tapaan. Oman käytön vero ilmoitetaan Verohallinnolle kausiveroilmoituksen kohdissa 301–303, eli myynnistä suoritettava vero. (Joki-Korpela ym. 2012, 80.)

Vastikkeeton tavaroiden luovutus ei yleensä kuulu yrityksen liiketoimintaan. Täten vastikkeettomalta vaikuttava tavaroiden luovutus ei yleensä ole todellisuudessa vastikkeetonta, vaan liittyy yrityksen tuloja tavoittelevaan toimintaan. Esimerkiksi myyntitapahtuman yhteydessä annettavat kylkiäiset eivät ole vastikkeettomia, sillä ostaja on niistä maksanut päätuotteen yhteydessä ja vero suoritetaan asiakkaan todellisesta maksusta. Arvonlisäverolaissa on säädetty poikkeuksista oman käytön verotukseen. Arvonlisäverolaki 25 §:ssä on säädetty, että tavanomaiset mainoslahjat ja vastikkeettomat tavaränäytteet eivät ole omaa käyttöä, joten näiden luovutuksesta ei makseta veroa. Tosin yritys ottaa hinnoittelussaan huomioon myös näiden kulut, joten vero tulee maksettua sitä kautta. Oman käytön verotusta ei oteta huomioon työnantajan luovuttaessa työntekijän käyttöön tavaraa, jota työntekijä käyttää työaikana työnantajan verollisen liiketoiminnan yhteydessä. (Kallio ym. 2013, 151, 153.)

KHO on antanut ratkaisun 244/2002 oman käytön arvonlisäverotuksesta. Tapauksessa kulutuselektroniikkaa myyvä yritys järjesti jälleenmyyjilleen myyntihenkilöstön myyntikilpailuja. Myyntihenkilöstö sai palkinnoksi erilaisia tuotteita. KHO katsoi, että yri-

tyksellä oli oikeus tehdä palkintotavaroista ostovähennys, sillä ne liittyivät myyjien arvonlisäverolliseen liiketoimintaan. Palkintotavaroiden vastikkeettomasta luovutuksesta oli kuitenkin tehtävä oman käytön verotus, sillä palkintojen ei katsottu olevan tavanomaisia mainoslahjoja tai tavaränäytteitä. Mikäli palkinnot olisivat olleet tavanomaisia mainoslahjoja tai tavaränäytteitä, olisi palkinnot saatu luovuttaa vastikkeetta ilman oman käytön verotusta.

4.2 Palvelujen myynti

Arvonlisäverolain 18 §:n mukaan palvelun myynnillä tarkoitetaan palvelun suorittamista tai muuta luovuttamista toiselle osapuolelle vastiketta vastaan. Yleisesti palveluksi luokitellaan kaikki sellaiset suoritukset, joita ei ole määritelty tavaroiksi. Liiketoimintamuodossa tapahtuva palvelujen myynti on arvonlisäverollista, ellei sitä ole erikseen vapautettu verottomaksi myynniksi. Suomen verotuksen ulkopuolelle palvelun myynti saattaa joissakin tapauksissa jäädä, jos palveluja myydään ulkomailla tai ulkomaalaiselle. (Joki-Korpela ym. 2012, 83.)

4.2.1 Verottomat palvelut

Arvonlisäverolaissa on erikseen säädetty tietyt palveluita verottomaksi. Kun palvelu on laissa säädetty verottomaksi, tulee laskuun merkitä peruste verottomuudelle. Verottomaksi säädettyjen palveluiden hankinnoista ei saa tehdä ostovähennystä arvonlisäveron osalta. Huomattavaa on, että verottomat palvelut eroavat nollaverokannanalaisista palveluista. Nollaverokannanalaisien palveluiden myynnistä ei suoriteta arvonlisäveroa, mutta hankinnoista on oikeus saada arvonlisävero palautuksena takaisin, kun hankinta kohdistuu nollaverokannanalaisiin palveluihin. Verottomat palvelut ovat poikkeuksia yleisestä arvonlisäverovelvollisuudesta, joten listaa verottomista palveluista tulee tulkita suppeasti. (Joki-Korpela ym. 2012, 86.) Arvonlisäverolaissa verottomaksi säädettyt palvelut ovat postipalvelut, terveyden- ja sairaanhoito, sosiaalihuolto, koulutuspalvelut, rahoituspalvelut, vakuutuspalvelut, kiinteistöjen luovutukset ja esiintymispalkkiot.

Arvonlisäverolain 35 § antaa määritelmän terveyden- ja sairaanhoitopalveluille. Palveluilla tarkoitetaan ihmisen terveydentilan sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja palauttamiseksi tehtäviä toimenpiteitä silloin, kun hoito tapahtuu valtion tai kunnan yl-

ylläpitämässä terveydenhuollossa tai hoidon antaa sellainen terveydenhuollon ammattihenkilö, joka lakiin perustuen harjoittaa toimintaa tai on lain nojalla rekisteröity.

Verohallinto on antanut 28.5.2010 terveyden- ja sairaanhoitopalveluja käsittelevän ohjeen ”Terveyden- ja sairaanhoidon arvonlisäverotus”. Ohjeen mukaan terveydenhuoltopalveluiden arvonlisäverottomuus edellyttää, että ammattihenkilö on saanut pätevyyden hoidon antamiseen koulutuksella. Koulutus täytyy olla saatu siltä alalta, jolta terveydenhuoltopalvelua annetaan. Myös uusimuotoiset terapiat, kuten akupunktuuri ovat verottomia, jos hoitoa antava henkilö on rekisteröitynyt ja saanut pätevän koulutuksen tehtävään. Verollisia ovat sellaiset uusimuotoiset hoidot ja terapiat, jotka eivät ole lääketieteellisesti hyväksyttäviä. Tällaisia verollisia terveydenhuollonpalveluita ovat esimerkiksi vyöhyketerapia ja hermoratahieronta. Verohallinnon ohjeen mukaan terveydenhuoltohenkilöstön vuokraus on arvonlisäverolliseksi luokiteltavaa normaalia työvoiman vuokraustoimintaa. (Verohallinto 2013c.)

KHO on antanut ratkaisun 834/2010 jalkahoitoon liittyvään arvonlisäverotukseen. Tapauksessa henkilö oli koulutukseltaan sairaanhoitaja ja rekisteröity tällä nimikkeellä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran rekisteriin. Henkilö työskenteli itsenäisenä ammatinharjoittajana. Päätoimialana oli sairaanhoitotyö. Henkilö oli lisäksi suorittanut hoito- ja hoivahenkilöstölle tarkoitetun jalkojenhoidon täydennyskoulutuksen ja aloittanut jalkojen hoidon ammattitutkintoon valmistavan koulutuksen. KHO katsoi, että henkilön antama jalkahoito oli arvonlisäverollista palvelun myyntiä, sillä henkilö ei ollut rekisteröitynyt Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen ylläpitämään ammattihenkilöiden rekisteriin.

Perinteiseen pankkitoimintaan kuuluvat palvelut ovat verottomia, kuten luotonanto, takaustoiminta, valuutanvaihto ja maksuliikkeen hoito. Verollisia pankkipalveluita ovat esimerkiksi tallelokeron vuokraus ja erilaiset sijoitusneuvontapalvelut. (Kallio 2013, 260.) Vakuutuspalvelut ovat verottomia kaikilta osin. Varsinaisten vakuutusyhtiöiden lisäksi verottomuus käsittää vakuutusyhdistysten ja -kassojen, eläkesäätiöiden ja työttömyyskassojen vakuutustoiminnan. Tällöin verottomia ovat kaikki näiden perimät vakuutus-, eläke- ja muut sellaiset maksut. (Kallio ym. 2013, 280.) Arvonlisäverolain 45 § mukaan veroa ei suoriteta esiintyvän taiteilijan tai muun julkisen esiintyjän ja urheilijan palkkiosta. Verovapaus perustuu EU:n liittymissopimuksessa Suomen saamaan lupaan vapauttaa verosta taiteilijoiden, kirjailijoiden ja esiintyvien taiteilijoiden tarjoamat pal-

velut. Esiintyviä taiteilijoita ovat esimerkiksi soittaja, lausuja, näyttelijä ja laulaja. Esimerkiksi esitelmöitsijä ja juontaja luokitellaan muiksi julkisiksi esiintyjiksi ja ovat täten verottomia. (Kallio ym. 2013, 286.)

Arvonlisäverolain 39 § mukaan veroa ei suoriteta koulutuspalvelun myynnistä. Veroa ei myöskään suoriteta oppilaitoksen järjestämästä ravintola- ja ateriapalvelusta, kun palvelu tapahtuu koulutuksen yhteydessä ja on järjestetty koulutuksensaajaa varten. Koulutuksen oheismateriaalit ovat verottomia, jos niiden myynti tapahtuu koulutuksen saajalle. Oheismateriaaleja ovat esimerkiksi opiskelijalta perityt veloitukset luentomonisteista. (Kallio ym. 2013, 251, 253.)

KHO katsoi (2990/1996), ettei koulutukseen liittyvänä oheismateriaalina pidetty yliopiston kirjastossa itsepalveluperiaatteella toimivaa kopiokoneen käyttöä ja siitä aiheutuvien valokopioiden myyntiä. KHO katsoi myynnin verolliseksi, koska kopiokoneita käyttivät yliopiston opettajat, opiskelijat, tutkijat ja muu henkilökunta sekä yliopiston ulkopuoliset henkilöt. Oheismateriaalin myynti oli siis suunnattu muillekin kuin koulutuksen saajille. Merkitystä ei ollut sillä, että kopioitua materiaalia käytettiin lähinnä opiskelu- ja opetustarkoituksiin. Arvonlisäverolain 40 § määrittää verottomaksi koulutukseksi lain nojalla järjestettävän tai lain nojalla valtion varoista avustettavan yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen, korkeakouluopetuksen ja taiteen perusopetuksen. Muu koulutustoiminta on siis verollista. Esimerkiksi henkilöstölle järjestettävä koulutus on pääsääntöisesti verollista. (Kallio ym. 2013, 251, 253.)

4.2.2 Verolliset palvelut

Kaikki muut palvelut kuin poikkeussäännöillä verottomaksi säädetty palvelut, ovat pääsääntöisesti verollisia palveluita. Kansainvälisessä palvelukaupassa voidaan arvonlisäverolain palvelukaupan myyntimaasäännösten perusteella katsoa palvelun myydyn muualla kuin Suomessa, jolloin arvonlisäveroa ei suoriteta Suomeen. Arvonlisäveron suorittamisvaltion määrittävät myyntimaasäännökset. Vuoden 2010 alussa EU:ssa uudistettiin palvelujen myyntimaasäännöksiä. Myyntimaata määriteltäessä tulee ensin selvittää ostajan arvonlisäverotuksellinen asema eli, onko ostaja elinkeinonharjoittaja vai kuluttaja. Seuraavaksi voidaan määrittää palvelun myyntimaa. Palvelun luoneesta riippuen siihen voi vaikuttaa esimerkiksi palvelun ostajan tai myyjän sijaintivaltio ja palvelun fyysinen suorituspaikka. (Joki Korpela ym. 2012, 128.)

Arvonlisäverolain 64 §:n mukaan elinkeinonharjoittajia ovat kaikki yritykset ja yhteisöt. Merkitystä ei ole sillä, onko elinkeinonharjoittaja arvonlisäverovelvollinen vai ei. Pääsäännön mukaan elinkeinonharjoittajalle myyty palvelu on myyty Suomessa, mikäli se luovutetaan ostajalle Suomessa sijaitsevaan kiinteään toimipaikkaan. Jos ostajalla on kiinteä toimipaikka ulkomailla, ei arvonlisäveroa suoriteta Suomeen. Arvonlisäveroa ei myöskään suoriteta Suomeen, jos ostajan kotipaikka on ulkomailla. Tässä tapauksessa ei ole merkitystä sillä, luovutetaanko palvelu kiinteään toimipaikkaan vai ei. Elinkeinonharjoittajalle palvelua myydessä on siis oleellista ostajan sijainti. Sen perusteella määräytyy myyntimaa ja sovellettavat arvonlisäverosäännökset. (Kallio ym. 2013, 327, 331.)

Tähän pääsääntöön sovelletaan kaikissa EU-jäsenvaltioissa käännettyä verovelvollisuutta. Näiden osalta myyjän ei tarvitse rekisteröityä arvonlisäverovelvollisten rekisteriin palvelun myyntimaassa eikä tarvitse tilittää arvonlisäveroa kyseiseen maahan. Pääsääntöön kuuluvat kaikki peruspalvelut, kuten kuljetuspalvelut, välityspalvelut, sähköiset palvelut ja irtaimen omaisuuden kohdistuvat palvelut. Mikäli ostajalla sijaitsee kiinteä toimipaikka useassa valtiossa, joudutaan selvittämään toimipaikka, johon palvelu on todellisuudessa myyty. Palvelu verotetaan ostajan kotivaltiossa, jos palvelun vastaanottanut kiinteää toimipaikkaa ei ole määriteltävissä. (Joki-Korpela ym. 2012, 129.)

Esimerkki (Joki-Korpela ym. 2012, 130, muokattu)

Suomalaisella yrityksellä on sivuliike Saksassa. Suomalainen yritys ostaa lakipalveluita saksalaiselta yritykseltä. Saksassa oleva sivuliike on katsottu suomalaisen yrityksen kiinteäksi toimipaikaksi Saksassa. Ostetut lakipalvelut liittyvät Saksan toimintoihin ja palvelut on tilannut Saksan henkilökuntaan kuuluva henkilö. Lasku on osoitettu sivuliikkeelle Saksassa ja laskuun on merkitty Saksan alv-tunniste, joka on yritykselle myönnetty. Täten lakipalvelut ovat Saksan verotuksen piirissä ja sisältävät Saksan arvonlisäveron. Jos lakipalvelut olisi myyty Suomen pääkonttoriin, Saksan lakitoimiston veloitus olisi ollut arvonlisäveroton ja ostosta olisi pitänyt suorittaa arvonlisävero Suomeen käännetyn verovelvollisuuden perusteella.

Kuluttajalle myydyin palvelun pääsäännön mukaan myyntimaa määräytyy myyjän sijainnin perusteella. Kuluttajamyynniksi luetaan muu kuin elinkeinonharjoittajalle myyty palvelu. Mikäli palvelu luovutetaan ostajalle myyjän Suomessa sijaitsevasta kiinteistä toimipaikasta, katsotaan palvelun myydyin Suomessa. Palvelu katsotaan myös myydyin Suomesta, jos myyjän kiinteä kotipaikka on Suomessa. (Joki-Korpela ym. 2012, 130.)

4.2.3 Erityistilanteita

Palvelun oman käytön ja tavaran oman käytön määritelmät ovat suurelta osin yhtäläiset. Muutamassa yksityiskohdassa ne kuitenkin eroavat toisistaan ja tämän vuoksi on tärkeää erottaa toisistaan palvelu ja tavara, sillä verokohtelu voi olla erilainen. Samoin kuin tavaran yksityiskäytön kohdalla, myös palvelun yksityiskäyttöön ottamisen oikeus on vain yksityisillä elinkeinonharjoittajilla ja henkilöyhtiöillä. Osakeyhtiöissä palvelun oman käytön verotus koskee verovelvollisen itselleen tai sen henkilöstölle tapahtuvia vastikkeettomia luovutuksia. Tämän lisäksi tilanteet, joissa palvelu luovutetaan tai suoritetaan vastikkeetta muuhun kuin liiketoiminnan tarkoitukseen, on oman käytön verotuksen piirissä. (Kallio ym. 2013, 159–160.) Muutoin palvelun omaan käyttöön otto rinnastetaan myyntiin tavaran oman käytön tavoin, joten myyjän tulee maksaa siitä verot. Vastikkeettomien palveluluovutusten kohdalla oman käytön verotus tarkoittaa, että myyjä joutuu palauttamaan aikaisemmin tekemänsä ostovähennyksen palvelusta. Itse suoritetussa palvelussa myyjä joutuu maksamaan verot välittömien ja välillisten kustannusten määrästä. (Joki-Korpela ym. 2012, 153.)

KHO on antanut useita ratkaisuja liittyen palvelun omaan käyttöön. Ratkaisussa 1235/1997 KHO antoi päätöksen ilmoitustilan vastikkeettomasta luovuttamisesta. Tässä tapauksessa yhtiö luovutti ilmaiseksi mainos- ja ilmoitustilaa julkaisemastaan sanomalehdestä. Luovutus tehtiin yritykselle, joka markkinoi ilmoitustilassa palveluitaan. Tätä ilmaisluovutusta KHO ei pitänyt palvelun omaan käyttöön ottona, josta olisi tullut suorittaa oman käytön vero. Omaan käyttöön ottoa ei tapahtunut, koska ilmaisluovutus liittyi yrityksen liiketoimintaan.

Kun yritys luovuttaa henkilöstölleen ateriat vastikkeetta, on kyseessä oma käyttö ja ateriapalvelut tulee verottaa palvelujen omana käyttönä. Tässä tapauksessa ei ole merkitystä sillä, onko työnantaja järjestänyt ruokailun itse vai onko sen järjestänyt ulkopuolinen ravintoloitsija työnantajan tiloissa vai muussa ravintolassa. Työnantajan tulee harjoittaa liiketoimintaa ja liikevaihto tulee olla vähintään 8 500 euroa, jotta henkilöstöruokailun oma käyttö on mahdollista. Yrityksen liiketoiminnan ei tarvitse olla arvonlisäverollista. Vero määräytyy verottoman ostohinnan perusteella tai sitä alemman todennäköisen luovutushinnan mukaan. Itse suoritetusta ateriapalvelusta vero lasketaan välittömien ja välillisten kustannusten määrästä. (Joki-Korpela ym. 2012, 155.)

Nollaverokannan alaista toimintaa kutsutaan usein myös palautukseen oikeuttavaksi toiminnaksi. Tämä johtuu siitä, että nollaverokannan alaista toimintaa harjoittava yritys saa verottajalta palautuksena toiminnan hankintoihin sisältyvän arvonlisäveron, jos yritys ei harjoita muuta arvonlisäverollista tavarain tai palvelun myyntiä. Nollaverokannan alaista toimintaa harjoittavat yritykset eivät siis maksa arvonlisäveroa nollaverokannan alaisten tavaroiden tai palveluiden myynnistä, mutta ne saavat vähentää näiden hankintoihin kohdistuvan arvonlisäveron. Nollaverokannan alaista myyntiä ovat esimerkiksi sanoma- ja aikakauslehden painoksen myynti yleishyödylliselle yhteisölle (ALV 56 §), verottomien vesi-alusten myynti, vuokraus ja rahtaus sekä niihin kohdistuvat työsuoritukset (ALV 58 §) ja ulkomailla tapahtuva myynti, joka olisi Suomessa harjoitettuna aiheuttanut verovelvollisuuden tai oikeuttanut palautukseen. (Joki-Korpela ym. 2012, 146.)

4.3 Vähennysoikeus ja rajoitukset

Pääsäännön mukaan verovelvollisella on oikeus vähentää toiselta verovelvolliselta ostettujen tavaroiden ja palvelujen arvonlisäveron, kun hankinta kohdistuu arvonlisäverolliseen liiketoimintaan. Vähennysoikeuden avulla estetään veron kertaantuminen. Vähennysoikeuteen on kuitenkin tehty rajoituksia. Vähennysoikeutta ei ole, jos hankinta ei kohdistu arvonlisäverolliseen liiketoimintaan tai hankinta on verovelvollisen tai henkilökunnan yksityiskulutusta. (Tomperi & Keskinen 2011, 42.)

Suomessa vähennyskelpoisia eivät ole työsuhdekäytössä olevien autojen hankinta- ja käyttökustannuksen arvonlisäverot. Tämän vuoksi työnantajan on hyvä pohtia, että kannattaako työntekijälle hankkia työsuhdeauto vai maksetaanko hänelle kilometrikorvauksia oman auton käytöstä. Kilometrikorvaukset ovat verovapaita, kun taas työsuhdeautoon kohdistuvat kulut ovat arvonlisäverotuksessa vähennyskeltottomia. (Engblom 2005, 46.)

Arvonlisäverolain 114.1 §:n mukaan vähennysoikeutta ei ole, jos hankinta tehdään verovelvollisen tai tämän henkilökunnan työsuhdeasuntoon. Vähennyskielto koskee kaikkia työsuhdeasunnon kustannuksia, kuten rakentamiskustannukset, siivouskulut, hoitokustannukset, kalusteet ja energianhankintakulut. Väliaikaista asumista varten hankittujen asuntojen kustannukset ovat pääsääntöisesti vähennyskelpoisia. Tämä johtuu siitä, että väliaikaiset asunnot pääsääntöisesti liittyvät yhtiön verolliseen liiketoimintaan eikä

ne ole yksityistä kulutusta. Esimerkiksi Helsingissä pääasiallisesti työskentelevät työntekijät lähetetään lyhytaikaiselle työkomennukselle Rovaniemelle, voidaan heidät majoittaa työnantajan omistamiin asuntoihin hotellin sijasta. (Engblom 2005, 58.) Työntekijän asunnon ja työpaikan välisistä matkoista ei saa vähentää arvonlisäveroa. Tämä koskee myös tilannetta, jolloin työnantaja on järjestänyt kuljetuksen. (Engblom 2005, 120.) KHO on antanut ratkaisun lentoliiketoimintaa harjoittavan yhtiön matkojen arvonlisäverosta. Ratkaisussa 2290/2001 yhtiöllä ei ollut oikeutta vähentää arvonlisäveroa henkilökunnan asunnon ja lentoaseman välisten matkojen kustannuksiin sisältyvää arvonlisäveroa. Ratkaisun mukaan yöaikaan ajettut matkat taksilla eivät myöskään kuuluneet vähennysoikeuden piiriin.

Yksityispuhelut ovat arvonlisäverotuksessa henkilöstön yksityiskulutusta, jonka vuoksi niistä aiheutuvia kustannuksia ei saa vähentää. Kun henkilöstöllä on työsuhteypuhelin, on työnantajalla oikeus vähentää puhelimen ostohinnan ja puhelinlaskujen arvonlisävero kokonaisuudessaan. Viimeistään tilinpäätökseen työnantajan tulee kuitenkin oikaista puhelinkulujen arvonlisäveroa yksityiskäytön verran. Puhelinedun kohdalla yksityiskäytöksi katsotaan kulloinkin voimassaoleva luontoisedun arvo. Tällä hetkellä luontoisedun arvo on 20 euroa kuukaudessa. Jos työnantaja maksaa työntekijän nimissä olevan puhelinliittymän puhelinlaskun, ei työnantajalla ole oikeutta vähentää laskuun sisältyvää arvonlisäveroa. (Engblom 2005, 71.)

Yleensä henkilöstölle annetut lahjat, kuten merkkipäivä- ja joululahjat, katsotaan hankituksi muuta kuin arvonlisäverollista liiketoimintaa varten, joten ne eivät ole arvonlisäverotuksessa vähennyskelpoisia. Vähäarvoiset lahjat, joita pidetään tavanomaisina mainoslahjoina, ovat vähennyskelpoisia arvonlisäverotuksessa. On kuitenkin vaikea vetää rajaa tavanomaisen mainoslahjan ja muun lahjan välille. Työnantajan työntekijöille antamat erilaiset palkinnot eivät ole arvonlisäverotuksessa vähennyskelpoisia. (Engblom 2005, 112.)

Työnantajalla on vähennysoikeus virkistystilaisuuden kustannuksista, jos koko yrityksen henkilökunnalla tai ainakin tietyn osaston kaikilla työntekijöillä on ollut yhtäläinen oikeus osallistua tilaisuuteen ja tilaisuuden ajankohta on työnantajan päättämä. Virkistystilaisuudeksi luetaan esimerkiksi pikkujoulut, merkkipäivät ja kesäjuhlat. Vähennysoikeus ulottuu kaikkiin kustannuksiin, joten myös alkoholin ja tupakan arvonlisävero ovat vähennyskelpoisia. Vähennysoikeuteen ei vaikuta se, järjestääkö työnantaja virkis-

tystilaisuuden omissa tiloissa vai jossain muualla. (Engblom 2005, 114.) Työnantajan järjestämä työpaikkaliikunta ei ole arvonlisäverotuksessa vähennyskelpoinen, joten esimerkiksi jumppakorttien arvonlisäveroa työnantaja ei saa vähentää (Engblom 2005, 117).

Verovelvollisen yrityksen toimiessa vuokralaisena tiloissa, joiden omistaja ei ole vuokraustoiminnan osalta hakeutunut verovelvolliseksi, vähennettävää arvonlisäveroa ei sisälly vuokraan. Kulutettuun energiaan sisältyvän veron arvonlisäverollista toimintaa harjoittava yritys saa vähentää, vaikka korvaus energian kulutuksesta sisältyy verottoon vuokraan. Edellytyksenä on, että vuokraan sisältyvä verollisena hankittu energia on eritelty vuokranantajan tai kiinteistöyhtiön toimesta. Erittelystä tulee selvittää energiakustannukset sekä niistä maksetut arvonlisäverot. Arvonlisäveroa ei saa vähentää muista verollisista kustannuksista, kuten vesi, jätevesi tai jätehuolto. Vähennettävä vero tulee olla sama, minkä vuokranantaja on todellisuudessa maksanut energiayhtiölle. Katetta tai muuta lisää hinnassa ei saa olla. (Tomperi & Keskinen 2011, 50.)

EVL 8 §:n mukaan edustusmenoista saa vähentää verotuksessa vain puolet. Arvonlisäverotuksessa edustusmenoista ei saa tehdä vähennystä ollenkaan. Edustusmenoja seurataan kirjanpidossa eri tileillä muista menoista, jotta verotuksessa on helppo hahmottaa edustusmenojen määrä. Edustusmenot on pystyttävä erottamaan muista samantapaisista menoista, kuten markkinointimenot, hallintomenot ja henkilöstömenot. Edustaminen on huomaavaisuutta ja vieraanvaraisuutta. Edustamisen pääasiallinen tarkoitus on edistää liiketoimintaa luomalla uusia liikesuhteita ja ylläpitämällä vanhoja. Edustaminen kohdistuu yleensä asiakkaisiin, alihankkijoihin sekä muihin ulkopuolisiin sidosryhmiin. Henkilöstö ei voi koskaan olla edustamisen kohteena. Edustamista ei myöskään ole yrityksen hallinnon, kuten hallituksen ja tilintarkastajien matkamenot ja muut mahdolliset menot. (Leppiniemi 2003, 53.)

Tyypillisiä edustusmenoja ovat liiketoiminnan edistämisestä johtuvat ravintola-, matka- ja majoitusmenot. Vähäiseksi luokiteltavat neuvottelumenot eivät ole edustusmenoja, vaikka neuvottelu tapahtuu asiakkaan kanssa. Edustaminen kohdistuu aina tiettyihin ja valittuihin henkilöihin, jotka on erikseen kutsuttu paikalle. Mainos- ja markkinointitilaisuuteen ei ole erikseen rajattu henkilöitä vaan tilaisuus on avoin kaikille. Tilaisuuden tarkoitus on myös eri kuin edustamisen tarkoitus. Edustamisessa tarkoitus on vaikuttaa etukäteen nimettyyn tahoon, kun taas mainos- ja markkinointitilaisuuden tarkoitus on

tehdä yrityksen palveluita ja tavaroita tunnetuksi. Mitä tarkemmin toiminta on kohdenettu, sitä todennäköisemmin kyseessä on edustaminen. Edustusmenojen kirjanpidon tositteesta tulee käydä ilmi edustamisen sisältö, kohteena olevat henkilöt ja muut oleelliset tiedot aiheutuneesta kulusta. (Leppiniemi 2003, 54.)

Kun yritys harjoittaa sekä arvonlisäverollista että arvonlisäverotonta myyntiä, tulee myös hankinnat jakaa vähennyskelpoisiin ja vähennyskelvottomiin. Tyypillisesti osa vähennyksistä kohdistuu kokonaan verottomaan ja osa kokonaan verolliseen toimintaan. Yrityksellä on yleensä myös niin kutsuttua yleiskustannusta eli molempiin myynteihin kohdistuvaa hankintaa. Yleiskustannukset kohdistetaan vähennyskelpoisiin ja vähennyskelvottomiin erikseen päätetyllä jakosuhteella. Jakosuhteen voi tehdä esimerkiksi liikevaihdon perusteella. Jos yrityksen arvonlisäverollisen myynnin osuus liikevaihdosta on 70 % ja arvonlisäverottoman myynnin osuus on 30 %, kohdistetaan myös yleiskustannus näissä suhteissa. Käytetty laskentaperuste on syytä dokumentoida, jotta mahdollisen tarkastuksen koittaessa voidaan todentaa käytetty peruste. Tyypillisiä jaettavaa yleiskustannuksia ovat esimerkiksi tilitoimiston kulut, kokouskulut, mainoskulut sekä muut toimistokulut. (Koponen 2012, 44.)

4.4 Verokannat

Arvonlisäverolain 8 luku antaa määritelmät verokannoille. Yleinen verokanta Suomessa on tällä hetkellä 24 %. Yleistä verokantaa sovelletaan aina kun arvonlisäverolaissa ei ole mainittu alemmasta verokannasta. Alemmat verokannat ovat 14 %, 10 % ja 0 %. Pääsääntöisesti 14 %:n verokantaa sovelletaan elintarvikkeissa, rehuissa sekä ravintola- ja ateriapalveluissa. 10 %:n verokantaa sovelletaan henkilökuljetuksissa, majoituksissa, liikuntapalveluissa, kulttuuripalveluiden pääsymaksuissa, lääkkeissä ja kirjoissa. Myös tilatut sanoma- ja aikakauslehdet kuuluvat 10 %:n verokannan piiriin. Huomattavaa on, että alkoholia ei lueta elintarvikkeeksi, jolloin sen verokanta on 24 %. Lisäksi kaikki palautukseen oikeuttavat pakkaukset ovat verokannaltaan 24 %, vaikka pakkauksen sisältöön sovellettaisiin 14 %:n verokantaa. Näin on esimerkiksi virvoitusjuomien kohdalla kun niiden sisältöön sovelletaan 14 %:n verokantaa ja palautukseen oikeuttavaan pulloon sovelletaan 24 %:n verokantaa. Pakkauksen ollessa palautuskelvoton sovelletaan myös pakkaukseen samaa verokantaa kuin pakkauksen sisältöön. (Joki-Korpela ym. 2012, 246–247.)

Suomessa tapahtuviin henkilökuljetuksiin sovelletaan 10 %:n verokantaa. Suomessa tapahtuneen kuljetuksen täytyy alkaa ja päättyä Suomessa. Mikäli henkilöitä kuljetaan ulkomailta suoraan Suomeen, Suomesta suoraan ulkomaille tai Suomen kautta jonnekin muualle, kuljetukset ovat verottomia. Tässä tapauksessa ei ole merkitystä sillä, onko kuljetus EU:n alueella vai sen ulkopuolella. Henkilökuljetusten verokantaan ei vaikuta se, että miksi henkilöitä kuljetetaan. Kun matkustaja kuljettaa mukanaan matkatavaroita, niiden kuljetukseen sovelletaan samaa verokantaa kuin matkustajankin kuljetukseen eli 10 %. (Joki-Korpela ym. 2012, 131, 249.)

Majoitukseksi katsotaan hotellit, mökit, leirintäpaikat ja niihin rinnastettavat majoitustilat, joiden käytöstä maksetaan. Tällöin sovelletaan 10 %:n verokantaa. Huomattavaa kuitenkin on, että erilaisiin majoituksen yhteydessä myytäviin muihin palveluihin ei sovelleta samaa verokantaa. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi hotellimajoituksen hintaan kuuluva aamiainen on eri verokannalla kuin itse hotellimajoitus. Aamiaiseen sovelletaan yleistä verokantaa 24 %. (Joki-Korpela ym. 2012, 249.)

Yleisesti kirjan myyntiin käytetään 10 %:n verokantaa. Kaikki muut julkaisut ovat 24 %:n piirissä. Yleisesti ottaen kirjana pidetään sidottua tai nidottua painettua teosta. Kaupalliseen tarkoitukseen tehtyä kuvastoa tai kirjasta ei pidetä kirjana. (Joki-Korpela ym. 2012, 251.) Sivumäärällä ei ole merkitystä määrittelyssä. Määrittelyyn ei myöskään vaikuta kirjan kansien pehmeys tai kovuus. Kirjan sähköisen version myyntiin ei toistaiseksi ole hyväksytty alemman verokannan soveltamista. Sähköisen kirjan verokanta on 24 %. KHO saattaa lähiaikoina antaa ratkaisun sähköisen kirjan verokannasta. (Kallio ym. 2013, 496–497.)

Käsitettä kirjan ja muun julkaisun välillä on joskus vaikea tehdä. Tämän vuoksi KHO on ottanut kantaa ratkaisuillaan hankaliin tilanteisiin. KHO:n 3280/1995 antaman päätöksen mukaan kirjana ei pidetä pehmeäkantista vauvakirjaa, vaan se on lelu. Päätöksen mukaan kirjana pidetään sarjakuvalehden vuosikertaa, jossa vuoden aikana ilmestyneet irtonumerot on sidottu yhteen kirjaan. Päätöksessä on myös otettu kantaa pakettiin, jossa kirjan mukana saa esimerkiksi CD-levyn tai kasetin. Tällaisessa tapauksessa myytävää tuotetta ei voi käsitellä yhtenä verokantana, vaan kirja menee 10 %:n verokannan mukaan ja muut tuotteet 24 %:n mukaan.

4.5 Vähäinen toiminta

Arvonlisäverotuksen ulkopuolelle on jätetty vähäinen liiketoiminta, joka määräytyy liikevaihdon perusteella. Arvonlisäverolain 3 §:n mukaan tilikauden liikevaihdon ollessa enintään 8 500 euroa myyjä ei ole verovelvollinen. Tällä on tarkoitus erottaa toisistaan pienimuotoinen tai harrastusluonteinen toiminta varsinaisesta liiketoiminnan kriteerit täyttävästä toiminnasta. Liikevaihdon raja määräytyy liikevaihdon perusteella, joka yritykselle on syntynyt tilikauden aikana. Mikäli yrityksen tilikausi on lyhyempi tai pidempi kuin 12 kuukautta, tilikauden liikevaihto saadaan suhteuttamalla toteutunut liikevaihto lukuun 12. (Joki-Korpela ym. 2012, 17–18.)

Vähäisen toiminnan harjoittajan tulee arvioida etukäteen tilikauden liikevaihto ja tehdä sen perusteella päätös ylittyykö 8 500 euron raja. Mikäli rajan arvioidaan ylittävän, toiminnan katsotaan olevan liiketoimintaa ja yritykselle tulee velvollisuus rekisteröityä arvonlisäverovelvolliseksi tilikauden alusta alkaen. Jos tilikauden liikevaihto ei ylitä 8 500 euroa ja yritys on ilmoittautunut verovelvolliseksi, yritys voi jättää Verohallinnolle lopettamisilmoituksen arvonlisäverollisesta toiminnasta. Verovelvollisten rekisteristä ei kuitenkaan poisteta takautuvasti, vaan rekisteristä voidaan poistaa aikaisintaan lopettamisilmoituksen jättöpäivänä. Maksamastaan verosta yritys voi kuitenkin vaatia alarajahuojennusta. (Joki-Korpela ym. 2012, 19.)

Vastaavasti tilikauden liikevaihdon ylittäessä 8 500 euroa, eikä yritys ole rekisteröitynyt arvonlisäverovelvolliseksi, tulee tästä tehdä välittömästi ilmoitus Verohallintoon. Arvonlisäverovelvolliseksi merkitseminen tapahtuu takautuvasti tilikauden alusta lukien. Tällöin yrityksen tulee ilmoittaa ja maksaa arvonlisäverot Verohallinnolle jokaiselta kohdekuukaudelta. Yrityksen tulee myös maksaa myöhässä olevien ilmoitusten sekä maksujen korot ja kulut. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää, että arviointi tilikauden liikevaihdosta tehdään realistisesti. (Joki-Korpela ym. 2012, 19.)

Halutessaan yritys voi hakeutua vapaaehtoisesti verovelvolliseksi, vaikka 8 500 euron raja ei ylittäisikään. Edellytyksenä tälle on liiketoimintaan liittyvien kriteereiden täyttäminen. Hakeutuminen voi olla järkevää, jos yrityksen myynnin pääkohderyhmään kuuluvat ovat verovelvollisia ostajia. Tällöin ostaja saa vähentää omassa verotuksessaan arvonlisäveron. Hakeutuminen ei välttämättä ole järkevää, jos myynnin pääkohderyh-

mänä ovat yksityishenkilöt, jotka eivät saa vähentää arvonlisäveroa ostoista. (Kallio ym. 2013, 51.)

Verovelvollisen tilikauden liikevaihdon jäädessä alle 22 500 euron yritys voi hakea alarajahuojennusta. Liikevaihdon ollessa enintään 8 500 euroa tulee koko tilikaudelta tilitetty vero huojennuksena. Tilikauden liikevaihdon ollessa vähintään 8 500 euroa mutta enintään 22 500 euroa alarajahuojennus on osittainen. Arvonlisäverolain 149 a § määrittää seuraavan laskukaavan alarajahuojennuksen määrän laskemiseen:

$$\text{Vero} - \frac{(\text{tilikauden liikevaihto} - 8\,500) \times \text{tilikaudelta tilitettävä vero}}{14\,000}$$

Alarajahuojennukseen ei ole oikeutta, mikäli laskukaavan lopputulos on negatiivinen tai tilikaudelta tilitettävä vero on negatiivinen. Tilikauden viimeisellä kausiveroilmoituksella ilmoitetaan huojennuksen määrä. Verovelvollisella on oikeus saada palautuksena verotilille huojennuksen ja tilitettävän veron erotus, mikäli huojennus on suurempi kuin tilitettävä vero. Jos tilitettävää veroa ei ole, verovelvollinen saa palautuksena verotilille koko huojennuksen määrän. Takautuvasti alarajahuojennusta voi hakea kolmen vuoden kuluessa sen tilikauden päättymisestä, jota huojennus koskee. (Joki-Korpela ym. 2012, 19–21.)

Esimerkki (Verohallinto 2013a, muokattu)

Tilikausi on kalenterivuosi. Yrityksen tilikauden veroton liikevaihto on 15 000 euroa. Arvonlisäveron osuus tästä on 3 600 euroa. Vähennyskelpoisten ostojen verot tilikauden aikana ovat yhteensä 800 euroa. Täten yrityksen huojennukseen oikeuttava vero on 2 800 euroa. Yrityksen huojennus lasketaan seuraavasti:

$$2\,800 - \frac{(15\,000 - 8\,500) \times 2\,800}{14\,000}$$

Huojennuksen määräksi saadaan 1 500 euroa. Lopullinen vero on täten 2 800 - 1 500 eli 1 300 euroa.

4.6 Rakentamispalveluiden käännetty verovelvollisuus

Arvonlisäverolakiin lisättiin uusi 8 c §, joka toi rakennusalalle pakollisen käännetyn verovelvollisuuden 1.4.2011 alkaen. Uuden lain avulla pyritään vastustamaan alan talousrikollisuutta sekä ehkäisemään erityisesti arvonlisäverotuksen kautta tehtäviä verope-

toksia. Tyypillisin veropetos on tilanne, jossa rakentamispalvelun myyjä laskuttaa ostajaa arvonlisäverollisella laskulla. Tällöin ostajalle syntyy vähennysoikeus, mutta myyjä jättää veron tarkoituksella tilittämättä. Pakollinen käännetty verovelvollisuus estää tällaisen veropetoksen syntymisen. Käännetty verovelvollisuus tarkoittaa sitä, että rakennuspalvelun myynnistä veron maksaa ja ilmoittaa ostaja eikä myyjä. Rakentamispalveluun käännettyä arvonlisävelvollisuutta sovelletaan, kun kaksi edellytystä täyttyy yhtä aikaa. Ensimmäinen edellytys on, että myyty palvelu on arvonlisäverolain 31 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu rakentamispalvelu tai työvoiman vuokrausta rakentamispalvelua varten. Toinen edellytys on, että ostaja on elinkeinonharjoittaja, joka toiminnassaan myy rakentamispalvelua muutoin kuin satunnaisesti tai tekee rakentamispalveluiden kiinteistön luovutuksia. (Kallio ym. 2013, 80–81.)

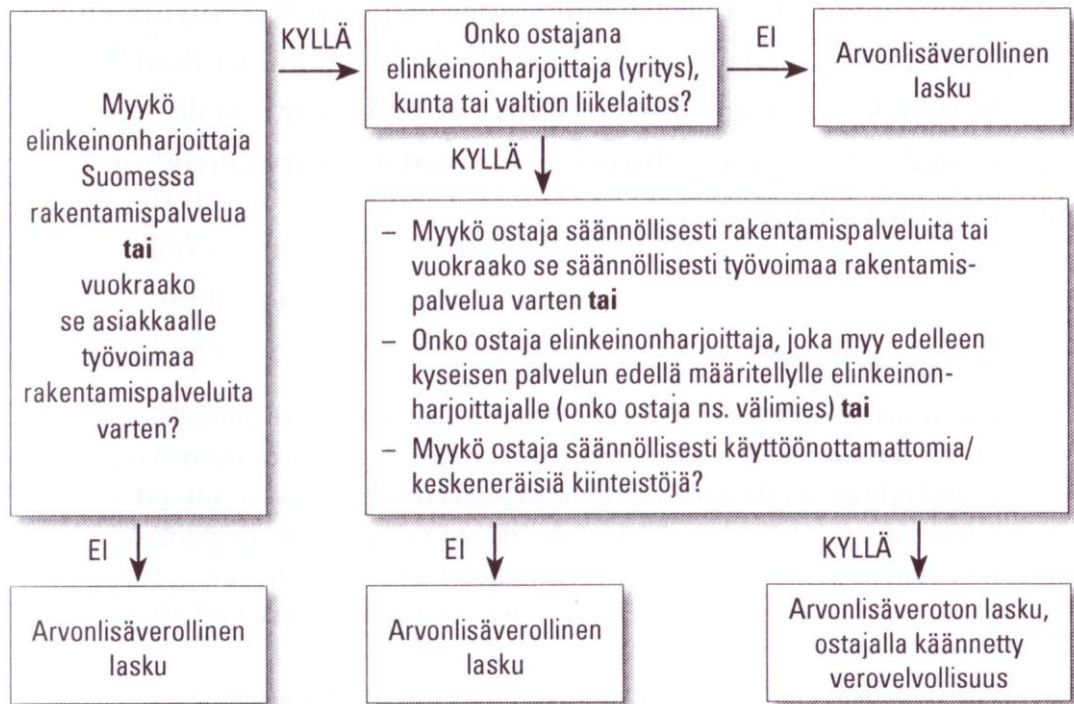
Käännettyä verovelvollisuutta sovellettaessa myynti ei ole veroton vaan verovelvollinen on myyjän sijaan ostaja. Kun ostajalla on oikeus tehdä täysi arvonlisäveron vähennys hankinnastaan, ostaja ei kuitenkaan käytännössä maksa arvonlisäveroa valtiolle. Tämä johtuu siitä, että yleensä ostaja pystyy tekemään samaan aikaan rakennuspalvelun arvonlisäveron vähennyksen ja tilityksen. Kausiveroilmoituksella tulee kuitenkin antaa tiedot sekä tilityksestä että vähennyksestä. (Huhtala & Sorvanto 2011, 32.) Mikäli ostettu rakennuspalvelu kohdistuu arvonlisäverottomaan liiketoimintaan tai on muuten vähennyskelvoton, ostajalle aiheutuu veronmaksuvelvollisuus. Käännettyä verovelvollisuutta sovellettaessa ostajalla on aina tilitysvelvollisuus ostetusta rakennuspalvelusta, mutta vähennysoikeutta ei välttämättä ole. Rakennuspalvelun myyjä saa vähentää hankintoihin sisältyvän arvonlisäveron normaaliin tapaan, vaikka verovelvollinen palvelun myynnistä onkin ostaja. (Huhtala & Sorvanto 2011, 36.)

Käännettyyn arvonlisäverotukseen kuuluvia rakentamispalveluja ovat esimerkiksi rakennusalueen maapohja- ja perustustyöt, rakennusten ja rakennelmien rakentaminen, korjausrakentaminen ja perusparannustyöt, rakennusasennustyöt, rakentamisen viimeistelytyöt, pysyväksi tarkoitettujen rakennuksen purkaminen, rakennuskoneiden vuokraaminen käyttäjien kanssa sekä rakennussiivous. Vastaavanlaista rakentamista eivät ole esimerkiksi konsultointipalvelut, rakennuskoneiden vuokraus ilman kuljettajaa tai koneenkäyttäjää, erilaiset mittaukset ja tutkimukset, arkkitehti- ja insinööripalvelut, ulkotilojen puhtaanapito ja hiekoitus sekä viheralueiden istutus ja hoito. (Huhtala & Sorvanto 2011, 39.) Rakennusteollisuus RT ry on laatinut luettelon rakentamispalveluista, joihin sovelletaan käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta. Luettelo on esimerkinomainen ja siitä on

pyrittä tekemään mahdollisimman kattava. Luettelo löytyy Rakennusteollisuus RT ry:n www-sivuilta. (Rakennusteollisuus RT ry 2013.)

Tärkeää on huomata, että rakentamispalveluiden käännettyä verovelvollisuutta ei sovelleta, jos molemmat edellytykset eivät täyty. Esimerkiksi rakennustelineet ovat siirrettäviä ja tilapäisiä rakennelmia. Kun yritys myy pelkästään rakennustelineiden vuokrausta ja pystytystä, kyseessä ei ole arvonlisäverolain tarkoittama kiinteistöön kohdistuva rakentamispalvelu. Rakentamispalveluiden käännetty verovelvollisuus ei siis sovellu, vaikka myynti tehtäisiin rakennusyritykselle. Vastaavasti asunto-osakeyhtiölle tehtävä pihan asfaltointi ei ole käännetyn verovelvollisuuden piirissä, vaikka palvelu on kiinteistöön kohdistuva rakentamispalvelu. Toinen edellytys ei tässä tapauksessa täyty eli ostajana on asunto-osakeyhtiö eikä se itse myy rakentamispalveluita. Yksityishenkilölle tapahtuva myynti ei pääsääntöisesti sovellu käännetyn verovelvollisuuden piiriin. (Huhtala & Sorvanto 2011, 41–42.)

Myyjän toiminta ei vaikuta rakentamispalveluiden käännetyn verovelvollisuuden soveltamiseen. Käännetty verovelvollisuus soveltuu, vaikka myyjä ei normaalisti toimi ollenkaan rakennusalalla. Ratkaisevassa asemassa on vain ostajan asema ja myytävä palvelu. Jos myyjä ei kuitenkaan ole toiminnan vähyydestä johtuen arvonlisäverovelvollisten rekisterissä eikä myyjä ole vapaaehtoisesti hakeutunut rekisteriin, ei voida soveltaa rakentamispalveluiden käännettyä verovelvollisuutta. Tämä johtuu siitä, että myynti ei tällöin ole muutenkaan arvonlisäverollinen. (Huhtala & Sorvanto 2011, 42–43.) Kuviossa 1 on havainnollistava päättelyketju siitä, sovelletaanko myyntiin rakentamisen käännetty arvonlisävero.

KUVIO 1. Rakentamispalveluiden käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden soveltaminen (Huhtala & Sorvanto 2011, 43)

Kun myydään rakentamispalveluita ja ostajan edellytykset täyttyvät, käännettyä verovelvollisuutta on pakko soveltaa rakentamispalvelun myyntiin. Merkitystä ei ole sillä, mihin tarkoitukseen ostaja ostaa rakentamispalvelut. Käännetty verovelvollisuus soveltuu, vaikka ostaja ostaisi rakentamispalvelut omaan kiinteistöönsä. Rakentamispalvelun myyjällä on aina velvollisuus ottaa selvää siitä, kuuluuko myynti käännetyn verovelvollisuuden piiriin vai ei. Myyjän velvollisuutena on selvittää, täyttääkö ostaja arvonlisäverolain 8 c §:ssä asetetut edellytykset. (Huhtala & Sorvanto 2011, 88–89.)

Lähtökohtana ostajan asemaa arvioitaessa myyjä voi pitää sitä, jos ostaja ei ole arvonlisäverovelvollisten rekisterissä, ostaja ei tällöin itse myykään verollisia rakentamispalveluita tai harjoita rakentamista muutoin kuin satunnaisesti. Jos ostaja ei ole arvonlisäverovelvollisten rekisterissä, tulee myyjän laskuttaa normaalilla arvonlisäverollisella laskulla, jotta vero tulee tilitettyä asianmukaisesti. Myyjän tulee tarkistaa ostajan arvonlisäverovelvollisuus ja asema rakentamispalveluiden ostajana, jos myyjän on syytä epäillä tai olettaa, että käännettyä verovelvollisuutta tulisi soveltaa. Mikäli ostajan asema on epäselvä eikä siitä saada luotettavaa tietoa, myyjän on suositeltavaa laatia normaali arvonlisäverollinen lasku. (Huhtala & Sorvanto 2011, 90, 92.)

4.7 Ajallinen kohdistaminen

Arvonlisäverotuksessa myynnit ja ostot kohdistetaan yleensä suoriteperiaatteen mukaan. Tämä tarkoittaa sitä, että verovelvollisuus syntyy tavaran luovuttamishetkellä tai palvelun suorittamishetkellä. Vähennysoikeus ostajalla on tavaran tai palvelun vastaanotto-kuukautena. Merkitystä ei siis ole laskuttamishetkellä. Tilikauden aikana on mahdollista kohdistaa ostot ja myynnit laskutusperiaatteen mukaan eli kohdistus tehdään sille kuukaudelle, jolloin palvelusta tai tavarasta on veloitettu. Kesken tilikauden on myös mahdollista kohdistaa vero maksun mukaan. Tilinpäätökseen ostot ja myynnit on kuitenkin kohdistettava suoriteperusteisesti. (Tomperi 2011, 272.)

Arvonlisäverolain 162 a §:n mukaan verokausi on pääsääntöisesti kalenterikuukausi. Kalenterivuoden liikevaihdon tai sitä vastaavan tuoton ollessa enintään 25 000 euroa, verokausi on lähtökohtaisesti kalenterivuosi. Liikevaihdon ollessa 25 000–50 000 euroa, verokausi on pääsääntöisesti neljännesvuosi. Näiden verokausien mukaan verovelvollisen on ilmoitettava liiketapahtumat ja maksettava verot Verohallinnolle. (Kallio ym. 2013, 710.)

Ennakkomaksut kohdistetaan arvonlisäverotuksessa sille kuukaudelle, jolloin maksu maksetaan. Tyypillisiä ennakkomaksuja ovat esimerkiksi auton käsiraha, rakennustyön urakkamaksut työn edetessä ja etukäteen perityt vuokrat. Myyjän kirjanpidossa perittyjä ennakkomaksuja seurataan saadut ennakkomaksut -tilillä. Tilinpäätöksessä nämä ennakkomaksut esitetään lyhytaikaisissa veloissa. Kun ennakkomaksujen kohde lopullisesti luovutetaan ostajalle, myyjä tulouttaa saadut ennakkomaksut taseesta tuloslaskelmaan tuloksi. Ostajan kirjanpidossa maksettuja ennakkomaksuja seurataan maksetut ennakkomaksut -tilillä. Tilinpäätöksessä nämä ennakkomaksut esitetään taseessa pysyvissä vastaavissa kohdassa ”Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat”. Kun ostaja on lopullisesti vastaanottanut ennakkomaksujen kohteen, kirjataan maksetuista ennakkomaksuista koko summa sopivalle tilille tuloslaskelmaan tai taseeseen. (Tomperi 2011, 272–274.)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Kirjanpitäjän työ koostuu monesta erilaisesta asiasta. Kirjanpitäjän tulee hallita kirjanpito, arvonlisäverotus ja todennäköisesti tuntee vielä jokaisen asiakkaan yritysmuodon seikat sekä alakohtaiset säädökset. Kirjanpitäjältä vaaditaan myös lainsäädännön tunte-
musta, tärkeimpinä kirjanpitolaki ja arvonlisäverolaki. Kirjanpitäjän työssä ei ole koskaan valmis, sillä koko ajan riittää uutta opittavaa. Tärkeää onkin olla kiinnostunut omasta osaamisestaan ja olla innostunut kouluttamaan itseään lisää. Haastetta kokeneemmallekin kirjanpitäjälle aiheuttavat eri alojen omat muotoseikat. Esimerkiksi ravintola-alan kirjanpito vaatii täysin omanlaistaan asiantuntemusta alkoholisäädösten vuoksi. Rakennusala on viime aikoina muuttunut paljon, jolloin sen kirjanpidon tekemiseen vaaditaan omanlaistaan asiantuntemusta.

Kuten tästäkin työstä on voitu havaita, kirjanpitoon ja arvonlisäverotukseen liittyvät asiat eivät aina ole yksiselitteisiä ja ne vaativat tulkintaa sekä pohdintaa. Työstä käy hyvin ilmi tilitoimistoalan monipuolisuus, sillä siinä on käsitelty vain mielestäni keskeisimmät asiat ja silti mukana on monta erilaista asiantuntemusta vaativaa aihetta. Työssä käsiteltyjen kysymysten asianmukainen hoitaminen vaatii asiantuntemusta ainakin arvonlisäverotuksesta, kirjanpidosta sekä verotuksesta.

Työssä on monta sellaista kysymystä, joista saisi tehtyä oman opinnäytetyön. Näistä kysymyksistä moni alasta kiinnostunut opiskelija voisi saada hyvän aiheen omaan opinnäytetyöhönsä. Tällaisia aiheita ovat esimerkiksi rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus, arvonlisäveron ulkomaankaupat sekä arvonlisäveron vähennysoikeus ja rajoitukset. Työtä tehdessäni sain myös ajatuksen selvittää tekijät, joilla voidaan vaikuttaa yrityksen kirjanpidolliseen tulokseen sekä verotettavaan tuloon.

Oman haasteensa kirjanpitäjän työhön tuovat lainsäädännön uudistukset. Vuodelle 2013 suurin muutos oli yleisradiovero. Tämä on aiheuttanut oman haasteensa tilitoimistoissa, kun on tehty ensimmäisiä 2013 vuonna päättyviä tilinpäätöksiä. Yleisradiovero on kaikille uusi asia ja omat haasteensa ovat tuoneet esimerkiksi osittain puutteelliset Verohallinnon antamat ohjeistukset asiasta. Vuodelle 2014 luvassa on jälleen suuria muutoksia. Osinkoverotusta tullaan hallituksen esityksen mukaan kiristämään huomattavasti. Odotettavissa on myös muutos yhteisöveroprosenttiin. Kirjanpitäjän onkin hyvä olla ajan

tasalla tiedossa olevista muutoksista, jotta hän pystyy tarjoamaan asiakkaalle lisäarvoa kertoessaan uusista muutoksista ja osaa neuvoa niissä asiakasta.

Opinnäytetyön tavoitteet toteutuivat mielestäni hyvin. Työstä tuli kattavan tiivis tietopaketti, josta kirjanpitäjän uraa aloittelevan on helppo löytää keskeisimpien asioiden teoriat ja saada hieman neuvoja siitä, miten niitä sovelletaan käytännössä. Visma Services Oy:n kirjanpitäjille opinnäytetyö tuo arvokasta lisätietoa kirjanpidon ja arvonlisäverotuksen keskeisimmistä aiheista. Kirjanpitäjät voivat hyödyntää työtä oman tietämyksensä kasvattamiseen tai muistin virkistämiseen. Opinnäytetyötä tehdessäni olen itse oppinut paljon. Työssä tuli paljon vastaan minulle uusia asioita ja olen mielestäni kehittänyt ammatillisia valmiuksiani opinnäytetyön ansiosta. Opinnäytetyön suurimpana antina koenkin oman oppimisen. Halusin alusta asti tehdä sellaisen työn, josta on sekä minulle että muille samassa tilanteessa oleville hyötyä. Tämä tavoite on mielestäni onnistunut hyvin.

LÄHTEET

Arvonlisäverolaki 30.12.1993/1501.

Engblom, A. 2005. Henkilökuntaedut verotuksessa. 1. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Fredriksson, A., Havukainen, J., Hilmola, J., Ilkka, H., Laitinen, E., Luoma, J., Mikkola, J., Mäkinen, T., Nevalainen, R., Ojala, A., Saari, J., Termäs K., Tikka, M., Virtanen, P. & Vuorio, A. 2008. Kirjanpitolaki tänään. 1. painos. Helsinki: Ernst & Young Oy.

Huhtala, H. & Sorvanto, K. 2011. Rakentamisen käännetty arvonlisävero käytännössä. 1. painos. Helsinki: KPMG Oy Ab.

Joki-Korpela, T., Jokinen, M., Klemola, A., Kontu, J. & Takalo, T. 2012. Käytännön arvonlisäverotus. 3. painos. Helsinki: KHT-Media Oy.

Kallio, M., Nielsen, A., Ojala, M. & Sääsکیlahti, J. 2013. Arvonlisäverotus 2013. 1. painos. Helsinki: KPMG Oy Ab.

Karttunen, J. 2011. Hyvä tilinpäätöstapa pienille yrityksille. 9. painos. Helsinki: Taloushallintoliiton Julkaisut Oy.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336.

Kirjanpitolautakunnan yleisohje 12.9.2006.

Kirjanpitolautakunnan yleisohje 21.11.2006.

Kirjanpitolautakunnan yleisohje 16.10.2007.

Kirjanpitolautakunnan yleisohje 30.9.2008.

Kirjanpitolautakunta 12.4.1999/1579.

Kirjanpitolautakunta 1.11.2005/1766.

Kirjanpitäjäksi?. 2013. Nykyisin kirjanpitäjä on taloushallinnon konsultti. Luettu 20.11.2013. <http://kirjanpitajaksi.fi/miksikirjanpitajaksi/>

Koponen, S. 2012. Vähennykset arvonlisäverotuksessa. Tilisanomat 4/2012, 42–45.

Korkein hallinto-oikeus 2.4.1985/1252.

Korkein hallinto-oikeus 31.8.1995/3280.

Korkein hallinto-oikeus 24.9.1996/2990.

Korkein hallinto-oikeus 20.5.1997/1235.

Korkein hallinto-oikeus 25.9.2001/2290.

Korkein hallinto-oikeus 7.2.2002/244.

Korkein hallinto-oikeus 21.4.2010/834.

Laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä 29.4.1988/389.

Laki elinkeinotulon verottamisesta 24.6.1968/360.

Leppiniemi, J. 2003. Kirjanpidon ja verotuksen ongelmat. 1. painos. Helsinki: WSOY.

Leppiniemi, J. 2006. Ratkaisuja tilinpäätäjän ongelmiin. 1. painos. Helsinki: WSOY.

Leppiniemi, J. 2012. Oikea ja riittävä kuva - mihin se velvoittaa?. Tilisanomat 6/2012, 24–26.

Murtomäki, O. 2010. Yrittäjän arvonlisäverokirja. 4. painos. Helsinki: Verotieto Oy.

Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624.

Ossa, J., Saarnilehto, A. & Villa, S. 2007. Yritysmuodot - toiminta, rahoitus ja verotus. 1. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Patentti- ja rekisterihallitus. 2013. Yritysten lukumäärät kaupparekisterissä. Luettu 13.11.2013. <http://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yritystenlkm/lkm.html>

Rakennusteollisuus RT ry. 2013. Lista rakentamispalveluista, joihin sovelletaan käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta. Luettu 18.11.2013. <http://www.rakennusteollisuus.fi/RT/K%C3%A4nnetty+ALV/Lista+rakentamispalveluista/>

Tomperi, S. 2011. Kehittyvä kirjanpitoaito. 13. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Tomperi, S. 2013. Yritysverotus ja tilinpäätössuunnittelu. 25. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Tomperi, S. & Keskinen, V. 2011. Yrityksen taloushallinto 2. 4. painos. Helsinki: Edita Prisma Oy.

Verohallinto. 2013a. Arvonlisäverovelvollisuuden alarajaan liittyvä huojennus. Luettu 11.11.2013. http://www.vero.fi/fiFI/Syventavat_veroohjeet/Arvonlisaverotus/Arvonlisaverovelvollisuuden_alarajaan_li%2812420%29

Verohallinto. 2013b. Käytettyjen tavaroiden sekä taide-, keräily ja antiikkiesineiden marginaaliverotusmenettely. Luettu 14.11.2013. http://www.vero.fi/fiFI/Syventavat_veroohjeet/Arvonlisaverotus/Menettely_ilmoittaminen_maksaminen_ja_palautukset/Kaytettyjen_tavaroiden_seka_taide_kerail%2814300%29

Verohallinto. 2013c. Terveys- ja sairaanhoidon arvonlisäverotus. Luettu 15.11.2013. http://www.vero.fi/fiFI/Syventavat_veroohjeet/Arvonlisaverotus/Terveys_ja_sairaanhoito_seka_sosiaalihuolto/Terveys_ja_sairaanhoidon_arvonlisavero%2812328%29

Verohallinto. 2013d. Verohallinto välittää kaupparekisteriin yhteisöjen lähettämät tilinpäätöstiedot. Luettu 25.10.2013.

http://www.vero.fi/fiFI/Tietoa_Verohallinnosta/Tiedotteet/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Verohallinto_valittaa_kaupparekisteriin_%2826490%29

Visma 2013a. Visma Services Tampere toimistoesittely. Luettu 20.11.2013.

<http://www.visma.fi/Tilitoimistot/Tampere/Tilitoimisto-Tampere-esittely/>

Visma. 2013b. Visma-yritykset Suomessa. Luettu 20.11.2013.

<http://www.visma.fi/Tietoa-Vismasta/Visma-yritykset/Suomi/Esittely/>

LIITTEET

Liite 1. Tase

1 (2)

T A S E

Kirjanpitolautakunnan yleisohjeen 21.11.2006 mukaan

(Tilikauden päättämispäivä)

(Ladellisen tilikauden päättämispäivä)

Vastaavaa				
PYSYVÄT VASTAAVAT				
Aineettomat hyödykkeet				
Kehittämismenot	0,00		0,00	
Aineettomat oikeudet	0,00		0,00	
Liikearvo	0,00		0,00	
Muut pitkävaikutteiset menot	0,00		0,00	
Ennakkomaksut	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Aineelliset hyödykkeet				
Maa- ja vesialueet				
Omistettut	0,00		0,00	
Vuokraoikeudet	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Rakennukset ja rakennelmat	0,00		0,00	
Omistettut	0,00		0,00	
Vuokraoikeudet	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Koneet ja kalusto	0,00		0,00	
Muut aineelliset hyödykkeet	0,00		0,00	
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Sijoitukset				
Osuudet saman konsernin yrityksissä	0,00		0,00	
Saamiset saman konsernin yrityksiltä	0,00		0,00	
Osuudet omistusyhteisyhteisöissä	0,00		0,00	
Saamiset omistusyhteisyhteisöiltä	0,00		0,00	
Muut osakkeet ja osuudet	0,00		0,00	
Muut saamiset	0,00		0,00	0,00
VAIHTUVAT VASTAAVAT				
Vaihto-omaisuus				
Aineet ja tarvikkeet	0,00		0,00	
Keskeneräiset tuotteet	0,00		0,00	
Valmiit tuotteet/Tavarat	0,00		0,00	
Muu vaihto-omaisuus	0,00		0,00	
Ennakkomaksut	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Saamiset				
Pitkäaikaiset				
Myyntisaamiset	0,00		0,00	
Saamiset saman konsernin yrityksiltä	0,00		0,00	
Saamiset omistusyhteisyhteisöiltä	0,00		0,00	
Lainasaamiset	0,00		0,00	
Laskennalliset verosaamiset	0,00		0,00	
Muut saamiset	0,00		0,00	
Siirtosaamiset	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Lyhytaikaiset				
Myyntisaamiset	0,00		0,00	
Saamiset saman konsernin yrityksiltä	0,00		0,00	
Saamiset omistusyhteisyhteisöiltä	0,00		0,00	
Lainasaamiset	0,00		0,00	
Laskennalliset verosaamiset	0,00		0,00	
Muut saamiset	0,00		0,00	
Siirtosaamiset	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Rahoitusarvopaperit				
Osuudet saman konsernin yrityksissä	0,00		0,00	
Muut osakkeet ja osuudet	0,00		0,00	
Muut arvopaperit	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Rahat ja pankkisaamiset				
		<u>0,00</u>		<u>0,00</u>
Vastaavaa yhteensä		<u>0,00</u>		<u>0,00</u>

(jatkuu)

2 (2)

	(Tilikauden päättymispäivä)		(Edellisen tilikauden päättymispäivä)	
	—'—'—		—'—'—	
Vastattavaa				
OMA PÄÄOMA				
Osake-, osuus- tai muu vastaava pääoma		0,00		0,00
Ylikurssirahasto		0,00		0,00
Arvonkorotusrahasto		0,00		0,00
Käyvän arvon rahasto		0,00		0,00
Vararahasto		0,00		0,00
Muut rahastot				
Yhtiöjärjestyksen/Sääntöjen mukaiset rahastot	0,00		0,00	
Muut rahastot	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Edellisten tilikausien voitto (tappio)		0,00		0,00
Tilikauden voitto (tappio)		0,00		0,00
TILINPÄÄTÖSSIIRTOJEN KERTYMÄ				
Poistoero	0,00		0,00	
Vapaaehtoiset varaukset	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
PAKOLLISET VARAUKSET				
Eläkevaraukset	0,00		0,00	
Verovaraukset	0,00		0,00	
Muut pakolliset varaukset	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
VIERAS PÄÄOMA				
Pitkäaikainen				
Pääomalainat	0,00		0,00	
Joukkovelkakirjalainat	0,00		0,00	
Vaihtovelkakirjalainat	0,00		0,00	
Lainat rahoituslaitoksilta	0,00		0,00	
Eläkelainat	0,00		0,00	
Saadut ennakot	0,00		0,00	
Ostovelat	0,00		0,00	
Rahoitusvekselit	0,00		0,00	
Velat saman konsernin yrityksille	0,00		0,00	
Velat omistusyhteisyriyksille	0,00		0,00	
Laskennalliset verovelat	0,00		0,00	
Muut velat	0,00		0,00	
Siirtovelat	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
Lyhytaikainen				
Pääomalainat	0,00		0,00	
Joukkovelkakirjalainat	0,00		0,00	
Vaihtovelkakirjalainat	0,00		0,00	
Lainat rahoituslaitoksilta	0,00		0,00	
Eläkelainat	0,00		0,00	
Saadut ennakot	0,00		0,00	
Ostovelat	0,00		0,00	
Rahoitusvekselit	0,00		0,00	
Velat saman konsernin yrityksille	0,00		0,00	
Velat omistusyhteisyriyksille	0,00		0,00	
Laskennalliset verovelat	0,00		0,00	
Muut velat	0,00		0,00	
Siirtovelat	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>
Vastattavaa yhteensä		<u>0,00</u>		<u>0,00</u>

Liite 2. Tuloslaskelma

TULOSLASKELMA

Kirjanpitolautakunnan yleisohjeen 21.11.2006 mukaan

	(Tilikausi)		(Edellinen tilikausi)	
	—	—	—	—
LIKEVAIHTO		0,00		0,00
Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen lisäys (+) tai vähennys (-)		+/- 0,00		+/- 0,00
Valmistus omaan käyttöön (+)		0,00		0,00
Liiketoiminnan muut tuotot		0,00		0,00
Materiaalit ja palvelut				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	0,00		0,00	
Varastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	-/+ 0,00		-/+ 0,00	
Ulkopuoliset palvelut	<u>0,00</u>	- 0,00	<u>0,00</u>	- 0,00
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	0,00		0,00	
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	0,00		0,00	
Muut henkilösivukulut	<u>0,00</u>	- 0,00	<u>0,00</u>	- 0,00
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	0,00		0,00	
Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä	0,00		0,00	
Vaihtuvien vastaavien poikkeukselliset arvonalentumiset	<u>0,00</u>	- 0,00	<u>0,00</u>	- 0,00
Liiketoiminnan muut kulut		- <u>0,00</u>		- <u>0,00</u>
LIKEVOITTO (-TAPPIO)		0,00		0,00
Rahoitustuotot ja -kulut				
Tuotot osuuksista saman konsernin yrityksissä	0,00		0,00	
Tuotot osuuksista omistusyhteisyyksissä	0,00		0,00	
Tuotot muista pysyvien vastaavien sijoituksista				
Saman konsernin yrityksiltä	0,00		0,00	
Muilta	0,00		0,00	
Muut korko- ja rahoitustuotot				
Saman konsernin yrityksiltä	0,00		0,00	
Muilta	0,00		0,00	
Arvonalentumiset pysyvien vastaavien sijoituksista	- 0,00		- 0,00	
Arvonalentumiset vaihtuvien vastaavien rahoitusarvopapereista	- 0,00		- 0,00	
Korkokulut ja muut rahoituskulut				
Saman konsernin yrityksille	- 0,00		- 0,00	
Muille	- <u>0,00</u>	+/- <u>0,00</u>	- <u>0,00</u>	+/- <u>0,00</u>
VOITTO (TAPPIO) ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ		0,00		0,00
Satunnaiset erät				
Satunnaiset tuotot	0,00		0,00	
Satunnaiset kulut	- <u>0,00</u>	+/- <u>0,00</u>	- <u>0,00</u>	+/- <u>0,00</u>
VOITTO (TAPPIO) ENNEN TILINPÄÄTÖS-SHIRTOJA JA VEROJA		0,00		0,00
Tilinpäätössiirrot				
Poistoon lisäys (-) tai vähennys (+)	-/+ 0,00		-/+ 0,00	
Vapaaehtoisten varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	-/+ <u>0,00</u>	-/+ 0,00	-/+ 0,00	-/+ 0,00
Tuloverot				
Tilikauden verot	- 0,00		- 0,00	
Laskennalliset verot	- <u>0,00</u>	- 0,00	- <u>0,00</u>	- 0,00
Muut välittömät verot		- <u>0,00</u>		- <u>0,00</u>
TILIKAUDEN VOITTO (TAPPIO)		<u>0,00</u>		<u>0,00</u>